

Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

Informatīvais ziņojums sagatavots saskaņā ar Latvijas Republikas Ministru kabineta 2010.gada 21.jūnija protokola Nr.32 67.§ par rīkojuma projektu "Par koku ciršanas maksimāli pieļaujamo apjomu 2011.–2015.gadam" (turpmāk – protokols) 2.punktā doto uzdevumu Zemkopības ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju līdz 2011.gada 30.jūnijam veikt meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības vispusēju izvērtējumu, ietverot vides, sociālos un tautsaimniecības aspektus.

Minētā protokola 3.punktā Zemkopības ministrijai sadarbībā ar Ekonomikas ministriju un Vides ministriju uzdots aktualizēt Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes. Pamatnostādņu aktualizācijai būtiska ir esošās situācijas analīze, ietverot meža nozares attīstības izvērtējumu. Tādēļ meža nozares attīstības izvērtējuma sagatavošanai Zemkopības ministrijā ar 2011.gada 17.maija rīkojumu Nr.82 tika izveidota starpinstitūciju darba grupa, iesaistot Ekonomikas un Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas deleģētus ekspertus.

Pamatojoties uz Latvijas Republikas Ministru kabineta 2010.gada 21.jūnija protokola Nr.32 67.§ 3.punktu, Zemkopības ministrija Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes aktualizē līdz 2011.gada 31.decembrim.

Ievads

Mežs jeb meža ekosistēma ir īpaša ar savu daudzfunkcionalitāti – tai piemīt ūdeni aizsargājošas īpašības, kuru dēļ mežu apsaimniekošana gar ūdens tilpnēm un tecēm ir īpaša; mežs pasargā augsni no erozijas. 18.gs. Latvijā tika izveidoti priežu stādījumi kāpu smiltāju nostiprināšanai, un, protams, mežs tradicionāli ir koksnes produktu “ražotājs”. Kokmateriāli Latvijā joprojām ir vislabāk pazīstamais meža produkts, un ar tiem saistīta lielākā daļa meža apsaimniekošanas darbību. Tomēr, domājot par koksnes ražu, meža apsaimniekotāji respektē arī pārējās meža īpašības un produktus, ko cilvēce, tostarp Latvijas iedzīvotāji, ir lietojuši gadu desmitiem un vēlas lietot arī turpmāk.

Tā kā mežam ir daudzfunkcionāla ietekme uz sabiedrību kopumā un katra tās locekļa dzīvi atsevišķi, Latvijas meža nozare atrodas pašmāju un starptautisku valstisko un nevalstisko organizāciju uzmanības degpunktā. Īpaši nozīmīgi tas ir tāpēc, ka meža nozares produkcijas noiets tiek orientēts uz ārējiem tirgiem.

Kopš Latvijas neatkarības atgūšanas meža nozare kļuvusi par vienu no nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm, kas sekmīgi attīstījusies tirgus ekonomikas apstākļos. Attīstību veicinājuši vairāki faktori – kvalitatīva un pieejama izejvielu bāze (meža resursi, ilglaičīgas tradīcijas, zināšanas) un, kā arī valsts un nozares interešu grupu spēja vienoties par meža nozares attīstības ilgtermiņa mērķiem un šo mērķu sasniegšanas stratēģiju, kas ietverta Latvijas meža politikā.

Meža nozares izvērtējums balstīts uz diviem pamataspektiem – apskatot nozares attīstības ekonomiskos rādītājus un ieguldījumu Latvijas tautsaimniecības attīstībā un vērtējot pieņemto lēmumu un veikto darbību ietekmi uz meža resursiem, ietverot rādītājus, kas raksturo vides un sociālo jomu. Tā uzdevums ir iespējami objektīvi atspoguļot meža nozarē sasniegto 20 gadu garumā.

Izvērtējuma sabiedriskā apspriešana notika šā gada 25.februārī konferencē „Meža nozare 20 Latvijas neatkarības gados”. Konferencē piedalījās meža nozares uzņēmēji, Eiropas Parlamenta, Saeimas deputāti, banku, citu institūciju pārstāvji un interesenti, kopskaitā gandrīz 400 dalībnieki.

Izvērtējumā iegūtā informācija tiks izmantota Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņu pilnveidošanai, lai veicinātu nozares turpmāko attīstību.

1. Izvērtējuma metodika

Meža nozares izvērtējumam (turpmāk – izvērtējums) par pamatu izmantota Eiropā vispārārstītu kritēriju un indikatoru sistēma, kas izstrādāta saistībā ar Ministru konferencēm par mežu aizsardzību Eiropā – procesā Forest Europe¹. Tā mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu Eiropas mežu apsaimniekošanu un meža nozares ilgtspējīgu attīstību, turpināt kopējas izpratnes attīstīšanu par Eiropas mežu aizsardzību un ilgtspējīgu saglabāšanu, kā arī pārrunāt mežu un mežsaimniecību apdraudošos un veicinošos faktorus. Kritēriju un indikatoru sistēma ir pieņemta 1998.gadā Lisabonā, pilnveidota 2002.gadā un *Forest Europe* pievienojušās valstis atbilstoši tai pirmo reizi sagatavoja informāciju Vīnes konferencei 2003.gadā. Zemkopības ministrija par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu Latvijā ir sagatavojusi un iesniegusi informāciju pārskatiem par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu Eiropā 2003.gadā², 2007.gadā³ un 2011.gadā⁴. Vērtēšanas sistēmas, nevis atsevišķu indikatoru izmantošana dod iespēju izvairīties no neprecīziem secinājumiem un apgalvojumiem, vērtēt meža resursus un to apsaimniekošanas ietekmi kompleksi. Minētie kritēriji un indikatori tiek izmantoti, lai salīdzināmā formā iegūtu informāciju par situāciju Eiropā. Kritēriju un indikatoru kopums raksturo meža ekonomisko, ekoloģisko (vides) un sociālo funkciju mijiedarbību ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas rezultātā.

Izvērtējumā analizēta meža nozares attīstība 20 gadu periodā. Lai plašāk atspoguļotu situāciju nozarē, Eiropas ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas kritēriji un indikatori ir pielāgoti un papildināti atbilstoši Latvijas apstākļiem (kritēriju un indikatoru apraksts 1.pielikumā). Lai arī izmaiņas mežā notiek lēnām, ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas indikatori raksturo tendences, dod iespējas salīdzinājumam un meža un saistīto politiku ietekmes vērtējumam saistībā ar mežu un meža apsaimniekošanu.

Latvijas mežu ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas priekšnosacījumi ir Latvijas meža politikā⁵ definētie mērķi un noteiktie principi, kuru īstenošanu nodrošina Meža likumā un citos ar meža apsaimniekošanu saistītajos normatīvajos aktos ietvertais regulējums. Otrajā konferencē Helsinkos 1993.gadā tika pieņemts un Latvijas meža politikā ietverts šāds definējums: „Ilgtspējīga mežu apsaimniekošana nozīmē mežu un meža zemju pārvaldīšanu un lietošanu tādā veidā un pakāpē, kas saglabā to bioloģisko daudzveidību, produktivitāti, atjaunošanās spēju, vitalitāti un to potenciālu tagad un nākotnē, lai izpildītu nozīmīgas ekoloģiskās, ekonomiskās un sociālās funkcijas vietējā, nacionālā un globālā līmenī un neapdraudētu citas ekosistēmas.”

Meža resursu raksturošanai Latvijā izmantota labākā pieejamā informācija: meža statistiskās inventarizācijas rezultāti, Latvijas valsts mežzinātnes institūta „Silava” pētījumu rezultāti, Valsts meža dienesta informācija, Centrālās statistikas pārvaldes informācija, datu bāzes „Meža fonds” dati un Valsts zemes dienesta dati. Latvijas salīdzinājumam ar kaimiņvalstīm izmantota informācija no kārtējā *Forest Europe* ziņojuma par ilgtspējīgu meža apsaimniekošanu Eiropā. Latvijā meža statistiskā inventarizācija tika sākta 2004.gadā, lai iegūtu precīzāku informāciju par meža resursu stāvokli valstī. Tās veikšana ir Latvijas valsts mežzinātnes institūts „Silava” pārziņā.

Izvērtējumā meža nozare apskatīta atbilstoši „Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņu”⁶ definējumam, kurā **mežsaimniecība** ietver meža zemes apsaimniekošanu pilnā meža audzēšanas ciklā, meža produkcijas sagatavošanu un tirdzniecību. Meža produkcija ir materiāla (kokmateriāli (koksne kā izejviela), sēnes, ogas u.c.) un nemateriāla

¹ Forest Europe: <http://www.foresteurope.org/>

² http://www.foresteurope.org/filestore/foresteurope/Publications/pdf/forests_2003.pdf

³ http://www.foresteurope.org/filestore/foresteurope/Publications/pdf/state_of_europes_forests_2007.pdf

⁴ http://www.foresteurope.org/filestore/foresteurope/Publications/pdf/State_of_Europes_Forests_2011_Report.pdf

⁵ Latvijas Meža politika apstiprināta ar Ministru kabineta 1998.gada 28.aprīļa protokollēmumu Nr.22
<http://www.zm.gov.lv/?sadala=75>

⁶ Ministru kabineta 2006.gada 18.aprīļa rīkojums Nr.273

ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

(meža bioloģiskā daudzveidība, rekreācijas iespējas un pakalpojumi, galvenokārt meža aizsargājošās funkcijas u.c.). Savukārt **kokrūpniecība** (mežrūpniecība) apstrādā mežā iegūtos izejmateriālus – apaļkoksni, papīrmalku, cirsmu atliekas, iegūstot pirmapstrādes (zāģmateriāli, koksnes plātnes, celuloze u.c.) un tālākapstrādes (amatniecības izstrādājumi (koka durvis, logi, rāmji, mēbeles u.c.) jeb pievienotās vērtības produkciju. Ievērojot no atjaunojamiem resursiem ražotas enerģijas nozīmes palielināšanos, izvērtējumā koksnes biomasas izmantošana enerģijas ieguvei apskatīta padziļināti. Atbilstoši saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai – NACE (2.red.) – meža nozare ietver mežsaimniecību (NACE 02), koksnes apstrādi (NACE 16) un mēbeļrūpniecību (NACE 31). Meža nozares attīstības izvērtējumā netiek iekļauts papīrs un tā izstrādājumi (NACE 17).

Ilgspējīgas meža apsaimniekošanas un meža nozares attīstības vispusīgākam izvērtējumam informatīvais ziņojums ir papildināts ar informāciju no „Eiropas mežu novērtējuma 2011” (*State of Europe's forests 2011*).

Izvērtējums strukturēts atbilstoši izmantotajiem kritērijiem, īsi raksturojot tendences 20 gadu periodā; pilnīgs fakto apkopojums diagrammu formā pievienots 2.pielikumā „Meža nozares attīstība 1990.–2010.”.

2. Meža resursi

Meža resursus raksturojošo rādītāju dinamika atbilstoši 1.kritērijam „Meža resursu saglabāšana un atbilstoša palielināšana un to ieguldījums globālajā oglekļa apritē” un saistītajiem indikatoriem liecina, ka meža platība salīdzinājumā ar pagājušā gadsimta pirmo pusi ir dubultojusies un tā, kaut arī lēnāk, stabili palielinās pēdējos 20 gadus, pieaugot par aptuveni 60 tūkstošiem ha gadā. Meži klāj 52 procentus Latvijas teritorijas (2.pielikuma 1.1.indikators); tas ir ceturtais augstākais rādītājs Eiropā. Pieaugot meža platībai, samazinās skuju koku platības īpatsvars. Koksnes ieguvei pieejami 93 procenti meža teritoriju jeb 3 155 tūkstoši ha meža.

Šajā periodā pieaugusi arī kopējā koksnes krāja, sasniedzot 631 milj. kubikmetru (2.pielikuma 1.2.indikators). 2010.gadā skuju koki no kopējās koksnes krājas veidoja 335 milj. kubikmetru, lapu koki – 296 milj. kubikmetru. Kopējā koksnes krāja meža platībās, kas pieejamas koksnes ieguvei, 2010.gadā bija 592 milj. kubikmetru. Vērojama arī stabila tendence krājas pieaugumam uz meža hektāru, un tas nozīmē, ka mežaudžu ražība uzlabojas.

Mežaudžu vecumstruktūra nav pilnībā izlīdzināta – pēdējās desmitgadēs ir palielinājies ciršanas vecumu sasniegušo un pāraugušo audžu īpatsvars (2.pielikuma 1.3.indikators). Apšu audzēs ciršanas vecumu sasniegušo un pāraugušo audžu īpatsvars veido 47 procentus no kopējās apšu audžu platības, un līdzīga tendence vērojama arī baltalkšņu audzēs. Savukārt priežu jaunaudžu īpatsvars samazinās, sarūkot priežu audžu platībām kopumā, tāpēc ir prognozējams priežu koksnes apjoma samazinājums tālākā nākotnē.

Mežs ir ievērojams oglekļa dioksīda (CO₂) piesaistītājs, mežainuma un krājas pieauguma palielināšanās stabili un pozitīvi ietekmē oglekļa uzkrāšanos mežā (2.pielikuma 1.4.indikators). Savukārt pieaugušo un pāraugušo mežaudžu īpatsvara palielināšanās samazina pieaugumu un CO₂ akumulēšanas potenciālu nākotnē. 2009.gadā meža nozares radītā CO₂ piesaistes apjoms divas reizes pārsniedza kopējās Latvijas radītās emisijas, nodrošinot Latvijai pozitīvu siltumnīcas efekta gāzu bilanci⁷.

Kopš 1998.gada ir pieejams atbalsts meža ieaudzēšanai lauksaimniecībā neizmantotās zemēs. Ar 2000.gadu apmežošanas finansēšanai tiek piesaistīti ES fondu līdzekļi. Ar Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda atbalstu⁸ (2004.–2006.) apmežoti 3637 ha lauksaimniecībā neizmantotās zemes. Atbalsts iekļauts arī Lauku attīstības programmas

⁷ Latvia's National inventory report 2011

⁸ ELVGF sasniegtie rezultāti 2004.–2006.g. plānošanas periodā: <http://www.esfondi.lv/page.php?id=489>
ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

2007.–2013.gadam (ELFLA)⁹ pasākumos, apstiprināti pieteikumi par gandrīz 15 000 ha apmežošanu. Tomēr, kā liecina Lauku atbalsta dienesta apsekojuma rezultāti,¹⁰ joprojām vairāk nekā 300 000 ha lauksaimniecības zemes netiek koptas vai ir aizaugušas. Tas liecina par meža ieaudzēšanas potenciālu, kas jālīdzsvaro ar lauksaimniecības attīstības iespējām Latvijā, formulējot saskaņotu zemes izmantošanas un lauksaimniecības attīstības un atbalsta politiku, jo to meža īpašnieku aptauja, kuri vienlaikus ir arī lauksaimniecības zemes īpašnieki, liecina par nepārprotamu vēlmi meža platību palielināt.

3. Meža veselība un dzīvotspēja

Meža ilgtspējību raksturo mežaudžu dzīvotspēja atbilstoši 2.kritērijam „Meža ekosistēmu veselības un dzīvotspējas saglabāšana”.

Eiropas meža veselības stāvokļa monitoringa dati (IPC ziņojums¹¹) liecina, ka, samazinoties gaisa piesārņojumam, Latvijas mežaudžu veselības stāvoklis kopumā 20 gadu laikā ir uzlabojies. Savukārt koku defoliācijas (skuju vai lapu zudums) novērojumi 20 gadu periodā liecina, ka galveno koku sugu skuju un vainagu stāvoklis un mežaudžu veselības stāvoklis ir stabilizējies un uzlabojies un pēdējā desmitgadē uzrāda tikai vieglu bojājumu pakāpi (2.pielikuma 2.3.indikators).

Izvērtējuma periodā nav konstatēti mežaudžu masveida bojājumi. Būtiskākie mežaudžu bojājumu cēloņi ir vējgāzes un snieglauzes; īpaši lielus bojājumus radīja 2005.gada janvāra vētra un tās sekas (2.pielikuma 2.4.indikators). Pēc zinātnieku prognozēm, ekstrēmas dabas parādības klimata pārmaiņu ietekmē kļūs arvien biežākas, tāpēc nozīmīgāka kļūs arī mežaudžu noturība un pielāgošanās spēja. Dzīvotspējas un noturības veicināšanā būtiska ir pareiza un savlaicīga audžu kopšana. Meža kaitēkļu savairošanās apjomam Latvijā ir ciklisks raksturs bez izteiktas bojājuma apjoma samazināšanās vai palielināšanās tendences. Tomēr vēja un sniega postījumi un tiem sekojošā kukaiņu un slimību izplatība pēdējā desmitgadē tautsaimniecībai ir nodarījusi ievērojamus zaudējumus. Vidējā meža ugunsgrēkos izdegusi platība nav liela – 0,32 ha; to nodrošina operatīvā ugunsgrēku atklāšana un ierobežošana.

Tomēr pēdējos gadu desmitos novērojamas veselības problēmas dažām koku sugām, un to cēloņi nav pilnībā izpētīti. Nozīmīga ir Eiropas Savienības “Zaļās grāmatas. Meža aizsardzība un meža informācija ES — gādājot par mežu gatavību klimata pārmaiņām”¹² ideja par meža informācijas un visu veidu monitoringu īstenošanu ES līmenī, uzlabojot starpvalstu koordināciju šajā jomā.

4. Meža produktivitāte

Koksnes ieguves apjoms 20 gadu periodā ir stabilizējies – pēdējos piecos gados koksnes ieguves intensitāte nepalielinās un ir aptuveni 70 procentu apjomā no ikgadēja krājas pieauguma (2.pielikuma 3.1.indikators), tāpat kā vidēji Ziemeļeiropā. Tā, piemēram, 2005.gadā koksnes ieguves īpatsvars no krājas pieauguma Igaunijā bija 52 procenti, Somijā 70 procenti, Lietuvā 73 procenti un Zviedrijā 85 procenti. Koksnes pieejamību Latvijā stabilizē ievērojamais valsts meža īpatsvars. Vidēji ik gadu tiek izstrādāti un no meža izvesti 12 milj. kubikmetru apaļkoku (2.pielikuma 3.2.indikators), nozīmīgāko daļu no tiem veido zāgbaļķi un finierkluči – vidēji 7 līdz 8 milj. kubikmetru gadā. Skuju koki veido lielāko iegūto apaļkoku īpatsvaru – vidēji līdz 70 procentiem gadā.

⁹ ELFLA <http://www.zm.gov.lv/?sadala=1017>

¹⁰ <http://www.lad.gov.lv/par-mums/aktualitates-un-pazinojumi/nov/lauksaimnieciba-izmantojamās-zemes-apsekšanas-rezultati/>

¹¹ IPC: <http://www.icp-forests.org/pdf/ER2010.pdf>

¹² http://www.zm.gov.lv/doc_upl/Zala_gramata.pdf

ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

2010.gadā veiktais pētījums¹³ pirmo reizi deva iespēju novērtēt meža nekoksnes produktu un pakalpojumu vērtību un to ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību un meža sociālo nozīmi. Meža nekoksnes produktu ieguve ir būtiska lauku ekonomikas daļa, īpaši individuālo mājsaimniecību pašnodrošinājumā. Mežā iegūto nekoksnes produktu kopējā vērtība ir 71 miljona latu, lielākā daļa meža velšu tiek izmantotas pašpatēriņam, un 13 procenti no kopējās mežā iegūtās produkcijas nonāk tirgū. Nozīmīgākais no meža guvumiem ir sēnes, kuru ieguves vērtība veido pusi no nekoksnes produktu vērtības (2.pielikuma 3.3.indikators).

Kopējā mežā sniegto pakalpojumu vērtība ir 26 miljoni latu, nozīmīgākie ir ar medībām saistītie pakalpojumi, to vērtība veido 73 procentus no kopējās pakalpojumu vērtības (2.pielikuma 3.4.indikators).

5. Meža bioloģiskā daudzveidība

Vides aizsardzība ir būtisks ilgtermiņa ekonomikas izaugsmes faktors. Gan valsts, gan atsevišķas tautsaimniecības nozares ilgtspējīga attīstība iespējama, integrējot tajās vides un dabas aizsardzības prasības. Meža likums¹⁴ un Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā¹⁵ nosaka meža apsaimniekošanas pasākumu kopumu bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai mežos, kas pieejami koksnes ieguvei. Bioloģisko daudzveidību mežā raksturo 4.kritērijs „Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana, saglabāšana un atbilstoša palielināšana meža ekosistēmās”.

Mežsaimniecība Latvijā balstās uz vietējām koku sugām. Pēc Meža statistiskās inventarizācijas datiem, mežaudzes, kuru sastāvā ir 4–5 koku sugas aizņem deviņus procentus, vairāk par piecām koku sugām vienā audzē sastopams reti – tikai 0,2 procenti. 2 līdz 3 koku sugas veido vairāk par pusi mežaudžu, viena koku suga dominē 37 procentos meža platībā (2.pielikuma 4.1.indikators). Viena koku suga dominē sausieņu meža tipos, kuri nabadzīgās augsnes dēļ nav piemēroti lielai daļai koku sugu.

Lielākā daļa mežu Latvijā veidojušies, dabiski atjaunojoties vai ieaugot. 2010.gadā sētas vai stādītas audzes veidoja 13 procentus meža (2.pielikuma 4.2.indikators). Latvijā 99 procentus meža veido vietējo sugu dabiska vai gandrīz dabiska ekosistēma ar dabiskām strukturālām, kompozicionālām un funkcionālām īpašībām, kurā notiek vai nesenā pagātnē ir notikusi mežsaimnieciskā darbība. Cilvēka neietekmēts mežs sastopams 15 tūkstoši ha platībā – mazāk nekā 0,5 procentos no kopējās meža platības; introducēto koku sugu audzes sastopamas 1,4 tūkstošu ha platībā, un plantāciju meži izveidoti divi tūkstoši ha platībā (2.pielikuma 4.3. un 4.4. indikators). Meža dabiskums un ievērojamais veco koku īpatsvars ir nozīmīgi aspekti bioloģiskās daudzveidības uzturēšanai meža ekosistēmā, un tiem jāpievērš īpaša uzmanība meža apsaimniekošanā arī turpmāk.

Pēc Meža statistiskās inventarizācijas datiem, uzkrātais atmirušās koksnes apjoms 2010.gadā vidēji uz hektāru bija 17,7 kubikmetri, no tiem kritusī koksne 10,8 m³/ha un stāvoša atmirusi koksne 6,9 m³/ha.

Latvijā kopumā ir 392 000 ha mežu, kas tiek apsaimniekoti saskaņā ar Ministru konferenci par mežu aizsardzību Eiropā vadlīnijām bioloģiskās daudzveidības, ainavu un īpašu dabisku elementu saglabāšanai. Latvijā uz vienu iedzīvotāju atbilstoši šīm vadlīnijām tiek aizsargāti 0,2 ha mežu; salīdzinājumam: 2005.gadā Vācijā un Zviedrijā uz vienu iedzīvotāju aizsargāja 0,1 ha, Igaunijā – 0,3 ha, Somijā – 0,4 ha.

Kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā ir palielinājies aizsargājamo meža teritoriju īpatsvars, taču pieejamā sistemātiskā informācija par bioloģisko daudzveidību meža ekosistēmās ir atšķirīga dažādos bioloģiskās daudzveidības līmeņos. Pieejamā informācija par

¹³ Pētījums „Meža nekoksnes produktu un pakalpojumu devuma Latvijas tautsaimniecības novērtējums” projektā „Papildus pētījumi Integrēto vides un meža ekonomisko kontu izstrādē Latvijā”

¹⁴ Meža likums (17.03.2000.) <http://www.likumi.lv/doc.php?id=2825>

¹⁵ 08.05.2001. MK noteikumi Nr.189 „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”

ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

galveno meža koku sugu ģenētisko daudzveidību liecina, ka tā ir ievērojama. Veiktie pētījumi rāda, ka liels reto alēļu īpatsvars un populāciju nepārtrauktība Latvijas mežaudzēm dod iespēju piemēroties mainīgajiem klimata apstākļiem. Ir pieejama pamata informācija par pārējām meža ekosistēmu veidojošām sugām atradņu līmenī, bet tā nav sistemātiski izvērtējama laika rindās. Ainavu līmenis rada visvairāk diskusiju sabiedrībā, bet šajā jomā ir pieejama informācija par mežaudžu struktūru, savukārt telpiskās aprakstīšanas un izvērtēšanas metodes pašlaik tiek attīstītas. Aktuālākais uzdevums ir izveidot sistemātisku meža bioloģiskās daudzveidības monitoringa sistēmu visiem trim līmeņiem.

6. Aizsargājošo funkciju nodrošinošie meži

5.kritērijs „Aizsargājošo funkciju uzturēšana un atbilstoša palielināšana meža apsaimniekošanā” raksturo vienu no meža būtiskākajiem pakalpojumiem – aizsardzības funkcijām. Mežu nozīme galvenokārt ir saistīta ar ūdens resursu aizsardzību – ūdens kvalitātes nodrošināšanu un nārsta vietu aizsardzību zivju resursu atražošanai. 190 tūkst. ha meža tiek apsaimniekoti krastu erozijas novēršanai un ūdens resursu aizsardzībai (2.pielikuma 5.1.indikators). Kaut arī reāli meža augšnes erozijas risks nav nozīmīgs, tomēr papildu uzmanība tiek veltīta mežiem uz smilts augsnēm, īpaši Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastē.

7. Sociālekonomiskie aspekti

Latvijas iedzīvotājus ar mežu, mežsaimniecību un meža produktiem saista senas tradīcijas – brīvā laika pavadīšana, kultūras tradīcijas, kā arī ienākumu gūšanas iespējas. Koks izsenis ir izmantots būvniecībā, mēbeļu un dažādu sadzīves priekšmetu izgatavošanā. Minētos aspektus raksturo 6.kritērijs „Citu sociālekonomisko funkciju un nosacījumu saglabāšana”.

Mežs tradicionāli pieder gan valstij, gan fiziskām un juridiskām privātpersonām. Valsts īpašumā un lietojumā ir puse meža platību, otru pusi veido fizisko un juridisko personu īpašumā un lietojumā esošas meža platības. Privāto meža īpašumu struktūra ir sadrumstalota. Pēdējo piecu gadu laikā vērojama meža īpašumu konsolidācija – samazinās mazo meža īpašumu (līdz 10 ha) daudzums (2.pielikuma 6.1.indikators). Mežs, kas zemes reformas laikā nonāca iepriekšējo īpašnieku vai mantinieku rokās, pamazām pāriet to personu īpašumā, kas savu uzņēmējdarbības nākotni saskata mežsaimniecībā, pakāpeniski uzlabojas meža īpašumu apsaimniekošana. Pēdējos gados palielinājusies ārvalstu investoru interese par meža iegādi Latvijā.

Meža apsaimniekošana un meža produktu pārstrāde ir nodrošinājusi arvien lielākus ienākumus meža īpašniekiem un tā pārstrādē nodarbinātajiem. 10 gadu laikā meža nozares kopējais apgrozījums ir trīskāršojies, veiksmīgi pārvarot globālo ekonomikas krīzi. Neto apgrozījums pakāpeniski palielinājies gan mežsaimniecībā un mežizstrādē, gan arī koksnes un koka izstrādājumu ražošanā. Mežsaimniecības un mežizstrādes apakšnozare piedzīvoja strauju kritumu 2008. un 2009.gadā, tomēr, sekmīgi pārvarot ekonomiskās krīzes sekas, 2010.gadā apgrozījuma apmērs atkal ir kāpis. Līdzīgas ir arī peļņas rādītāju tendences. Ekonomiskās lejupslīdes periodā koksnes un koka izstrādājumu ražotāji strādāja ar zaudējumiem, tomēr, saglabājot ražošanas potenciālu, 2010.gadā tika sasniegti pozitīvi peļņas rādītāji (2.pielikuma 6.2.indikators). Uzņēmumu rentabilitāte kopumā ir atgriezies pirmskrīzes līmenī, taču būtiski zemāka tā ir mēbeļu ražošanā.

Maksājumi par sabiedrības akceptētu ilgtermiņa meža pakalpojumu nodrošināšanu Latvijā ir pieejami ierobežoti. Kompensējoši maksājumi par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīkla *NATURA 2000* ar mežu

klātās teritorijās pieejami no 2008.gada¹⁶. Maksājumi no valsts budžeta par saimnieciskās darbības ierobežojumiem zemes īpašniekam par neiegūto mantisko labumu, kuru zemes īpašnieks nevar iegūt īpaši aizsargājamo dabas teritoriju un mikroliegumu aizsardzību un izmantošanu regulējošos normatīvajos aktos noteikto saimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ¹⁷, 2010.gadā nodrošināti daļēji. 2011.maksājumi apturēti nepietiekama finansējuma dēļ. Šāda situācija meža īpašniekos rada negatīvu nostāju par dabas vērtību prioritāti attiecībā pret ienākumu gūšanu no īpašuma.

Nodarbināto skaits meža nozarē kopš 2004.gada ir divkārt samazinājies, vienlaikus palielinoties ražošanas produktivitātei un saimnieciskās darbības efektivitātei kopumā. Īpaši straujš nodarbināto kritums vērojams no 2008.gada, kas atbilst ekonomiskās lejupslīdes periodu, kad izmaksu samazināšana un resursu racionāla izmantošana bija uzņēmumu konkurētspējas un izdzīvošanas stūrakmens. 2010.gadā meža nozarē bija nodarbināti 52 tūkstoši strādājošo (2.pielikuma 6.4.indikators). Meža nozarē nodarbinātajiem darba samaksa krīzes periodā ir bijusi stabilāka nekā Latvijā kopumā, saglabājoties 300–450 latu apmērā.

Meža nozarei Latvijā joprojām raksturīgs liels negadījumu risks, kaut arī nelaimes gadījumos cietušo skaits ir ievērojami samazinājies (2.pielikuma 6.5.indikators).

Koksnes izstrādājumu patēriņš uz iedzīvotāju ir relatīvi mazs – apmēram divi kubikmetri gadā. Salīdzinājumam: Igaunijā tie ir 3,3 kubikmetri un Somijā 4,8 kubikmetri vidēji uz vienu iedzīvotāju. Tas ievērojami krities, sarūkot būvniecības apjomam ekonomiskās situācijas dēļ (2.pielikuma 6.6.indikators). Uzlabojoties iedzīvotāju pirktspējai, kā arī izpratnei par koksnes izmantošanu klimata pārmaiņu mazināšanā, pieprasījums pēc tās vietējā tirgū nākotnē varētu palielināties.

Kopējais energoresursu patēriņš Latvijā 2010.gadā bija 199,8 PJ. Salīdzinājumā ar 1990.gadu kopējais energoresursu patēriņš ir samazinājies par 40 procentiem. Latvijas klimatiskie apstākļi nosaka to, ka enerģijas bilanci primāro vietu ieņem siltuma ražošana; apkures sezona gadā ir vidēji sešus mēnešus ilga un patērētie energoresursi siltumenerģijas ražošanai energobilancē veido 50–60 procentu. Pēdējos gados kurināmās koksnes īpatsvars kopējā energoresursu patēriņā ir nedaudz palielinājies. Kurināmās koksnes patēriņš 2010. gadā veidoja ceturto daļu no kopējā energoresursu patēriņa. Visvairāk kurināmā koksne tiek izmantota apkurē individuālajās māsaimniecībās. Salīdzinājumā ar 2009.gadu kurināmās koksnes patēriņš māsaimniecībās 2010.gadā samazinājās par 11 procentiem. Māsaimniecībās arvien vairāk izmanto koksnes granulas. Granulu īpatsvars ir pieaudzis arī eksportā, sasniedzot ~ 48 procentu īpatsvaru kopējā kurināmās koksnes eksportā 2010.gadā (2.pielikuma 6.7.indikators). Palielinās arī kurināmās koksnes eksports. Stabili lielāks kļūst kurināmās koksnes gala patēriņš rūpniecībā. Ir potenciāls vietējo atjaunojamo biomasas produktu izmantošanas palielinājumam Latvijā.

Sēņu un ogu lasīšana, kā arī pastaigas vai sporta pasākumi mežā ir tradicionāls iedzīvotāju brīvā laika pavadīšanas veids. Iedzīvotājiem ir brīvi pieejami valsts un pašvaldību meži, bet uzturēšanos pārējos mežos var ierobežot to īpašnieks. Meži ar īpašnieku noteiktiem uzturēšanās ierobežojumiem veido mazāk nekā vienu procentu no kopējās mežu teritorijas, savukārt platības, kur rekreācija ir viens no galvenajiem meža apsaimniekošanas mērķiem, aizņem astoņus procentus (2.pielikuma 6.8.indikators). 2005.gadā meža un citās ar kokiem klātās platībās reģistrēti 2299 kultūras pieminekļi, deviņi meža ainavu objekti un 3513 dižkoki. Īpašu uzmanību sabiedrībai nozīmīgu objektu labiekārtošanā velta valsts mežu apsaimniekotājs akciju sabiedrība „Latvijas valsts meži”: 2003.gadā tika labiekārtota 41 sabiedrībai nozīmīga vieta, bet 2010.gadā – jau 400 (2.pielikuma 6.9.indikators).

¹⁶ Latvijas Lauku attīstības programma 2007.-2013.gadam <http://www.zm.gov.lv/index.php?sadala=1017&id=10761>

¹⁷ Likums „Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos” <http://likumi.lv/doc.php?id=112279&from=off>
ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

8. Meža nozare tautsaimniecībā

Meža nozare Latvijā tradicionāli ir bijusi viena no nozīmīgākajām tautsaimniecības nozarēm. Tā atzīta par prioritāro nozari Informatīvajā ziņojumā par ekonomikas atveseļošanas politikas virzieniem vidēja termiņa periodā¹⁸. Meža nozares īpatsvars iekšzemes kopproduktā veido aptuveni piecus procentus. Meža nozares pievienotā vērtība 10 gados ir ievērojami cēlusies – no 208 milj. Ls 2000.gadā līdz 601 milj. Ls 2010.gadā. Meža nozares ieguldījums tautsaimniecībā un Latvijas ekonomiskajā stabilitātē raksturots ar 7.kritēriju „Meža resursu racionāla izmantošana”.

Pēc 2006.gada datiem, kokapstrādes sektora īpatsvars apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības struktūrā veidoja 21,3 procentus, eksporta īpatsvars nozares realizācijā – 67,3 procentus. Savukārt pēc 2010.gada datiem, kokapstrādes sektora īpatsvars apstrādes rūpniecības pievienotās vērtības struktūrā jau veidoja 26,3 procentus, bet eksporta īpatsvars nozares realizācijā – 74,8 procentus. Kokapstrādes sektors pēc ražošanas un eksporta apjoma ir lielākais apstrādes rūpniecības sektors Latvijas tautsaimniecībā. Ievērojot kokapstrādes sektora lielo eksporta īpatsvaru produkcijas realizācijā, pasaules ekonomikas lejupslīde tikai īslaicīgi ietekmēja tā vienmērīgu attīstību. Kokapstrādes produkcijas izlaide 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu pieauga par 27,7 procentiem, krietni pārsniedzot pirmskrīzes rādītājus; arī eksporta apjoms 2010.gadā pieauga par 45 procentiem salīdzinājumā ar 2009.gadu.

Nozares produkcijas pievienotās vērtības struktūrā otru lielāko daļu veido mežsaimniecības un mežizstrādes produktu un pakalpojumu vērtība. Lauksaimniecība un mežsaimniecība joprojām ir nozīmīgākie zemes izmantošanas veidi Latvijā, un mežsaimniecības pievienotā vērtība attiecībā pret lauksaimniecību pa gadiem ir nedaudz pieaugusi, sasniedzot 45 procentus no kopsummas (2.pielikuma 7.1.indikators).

Mēbeļu rūpniecības īpatsvars nozares kopējā pievienotajā vērtībā veido 10–15 procentus.

Desmit gadu laikā pakāpeniski ir palielinājusies pievienotā vērtība uz vienu meža nozarē nodarbināto. Sarūkot nozarē nodarbināto skaitam, pēdējo gadu laikā ievērojami uzlabojusies produktivitāte. 2010.gadā koksnes un koka izstrādājumu ražošanā uz vienu nodarbināto radīta pievienotā vērtība 9 tūkst. Ls apmērā, mežsaimniecībā un mežizstrādē – 8 tūkst. Ls apmērā, mēbeļu ražošanā – 7 tūkst. Ls apmērā; salīdzinājumam: apstrādes rūpniecībā vidēji uz vienu strādājošo pievienotā vērtība bija 8 tūkst. Ls.

Meža nozare ir vienīgā Latvijas tautsaimniecības nozare ar pozitīvu importa un eksporta bilanci; kopš 1993.gada koksnes produktu kopējais eksporta piensums ir 7 miljardi latu. Meža nozares produkcijas eksports 2010.gadā bija 20 procenti no kopējā valsts eksporta apjoma. Eksportētās produkcijas vērtība pagājušā gadā sasniedza vēsturiski otro augstāko rādītāju – 955 milj. Ls. Globālā ekonomikas krīze palēnināja tālākapstrādes produkcijas pieauguma tendenci nozares eksporta produkcijas struktūrā. Tomēr gandrīz ceturtdaļa no koka un koka izstrādājumu eksporta ir uzskatāma par augstas vai vidēji augstas pievienotās vērtības produktu eksportu – finieris un saplākšņi, šūnveida koka paneļi u.c. Kokapstrādes sektora izaugsmes pamatā ir eksporta iespēju paplašināšanās, balstoties gan uz inovatīviem risinājumiem un tehnoloģisko modernizāciju, gan uz resursu efektīvu izmantošanu un izejmateriālu pilna aprites cikla ievērošanu. Tas pilnībā atbilst arī Eiropas Savienības kopējiem mērķiem par rūpniecības nozaru pakāpenisku pārorientēšanu uz ekoe efektīvu un videi draudzīgāku ražošanu.

Apaļkoku eksports kopējā nozares eksportā 2010.gadā veidoja 15 procentus, kas caurmērā atbilst 2004.–2005.gada rādītājiem. Eksportā samazinās zāģmateriālu īpatsvars, bet

¹⁸ Informatīvais ziņojums par ekonomikas atveseļošanas politikas virzieniem vidēja termiņa periodā:
<http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=3229>

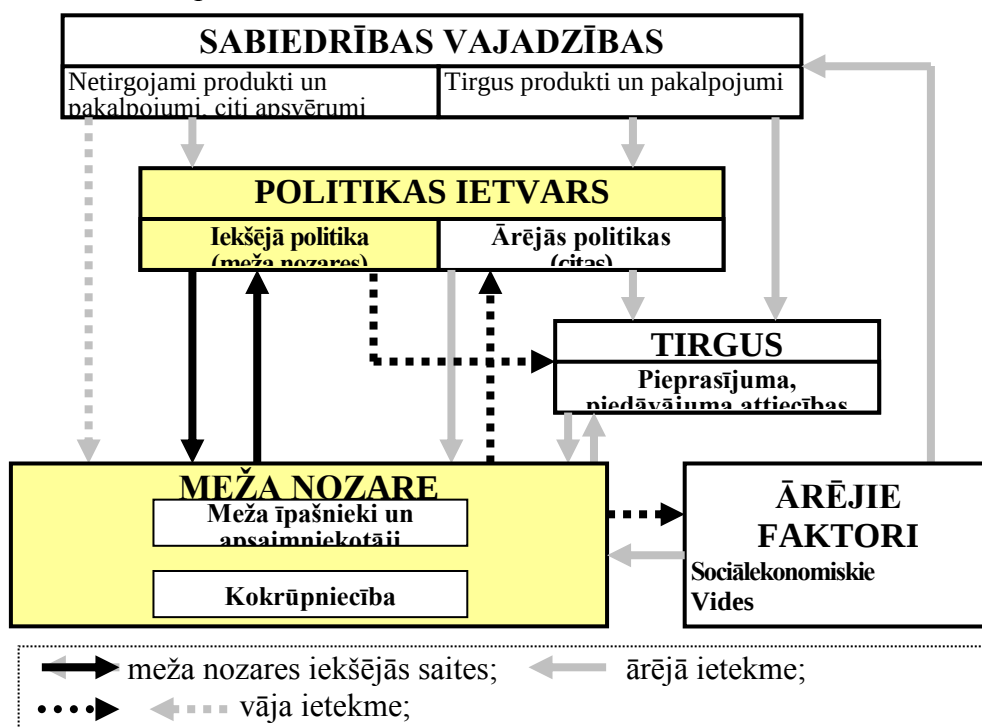
būtiski palielinās enerģētiskās koksnes eksports. Meža produktu importā pēdējos gados Krievijas ieviesto izvedmuitu dēļ ievērojami sarucis apaļkoksnes imports. Meža nozares ārējās tirdzniecības saldo ir stabili pozitīvs – 2010.gadā tas sasniedza 808 milj. Ls (2.pielikuma 7.2.indikators).

Investīciju apmērs meža nozarē ievērojami palielinājās pēc iestāšanās ES. Lielākais investīciju īpatsvars ir bijis kokrūpniecības uzņēmumos, un pēdējos gados tas ir palielinājies mežsaimniecībā. Meža nozares uzņēmumu pamatkapitālā ieguldīto ārvalstu investīciju īpatsvars no kopējā ārvalstu investīciju apmēra nav liels – četri procenti. Meža nozarē ieguldīto nefinanšu investīciju īpatsvars tautsaimniecībā veido 7–8 procentus (2.pielikuma 7.3.indikators).

9. Meža nozares attīstību ietekmējošie faktori

Kopējo valsts politiku ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas un ilgtspējīgas meža nozares attīstības jomā raksturo arī kvalitatīvie indikatori. Kopsakarībā tiek skatīta vispārējā politika, plānošanas dokumenti un programmas, institucionālā struktūra, tiesību aktu regulējums, starptautiskās saistības, finansiālie instrumenti, informatīvie līdzekļi, ekonomikas un citas saistītās politikas.

Kā uzsvērts „Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes”¹⁹, meža nozares attīstību galvenie noteicošie virzošie spēki un ietekmējošie faktori atrodas ārpus meža nozares, to ietekme parādīta attēlā zemāk.

Attēls. *Meža nozari ietekmējošie faktori*

Galvenie ārējie meža nozares attīstību ietekmējošie faktori divdesmit gadu periodā bija privātīpašuma uz zemi un ražošanu atjaunošana Zemes reformas (1990.) un Valsts uzņēmumu privatizācijas (1992.–1996.) gaitā, kā arī brīvā tirgus atvēršana (kopš 1990.). Nākamais posms saistāms ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā (2004.), ko raksturo tirdzniecības ierobežojumu samazināšanās starp dalībvalstīm, ES fondu finansējums nozares attīstībai, kopējo politisko mērķu definēšana (tostarp klimata un enerģētikas politikā). Būtisku ietekmi

¹⁹ „Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes”, Ministru kabineta 2006.gada 18.aprīļa rīkojums Nr.273

uz Latvijas tautsaimniecību kopumā, tostarp uz meža nozares attīstību, atstāja globālā ekonomikas krīze (2008.–2010.).

Meža nozares sekmīgas attīstības pamatā ir nozares dalībnieku spēja vienoties par kopīgi sasniedzamiem mērķiem un principiem, kā arī to īstenošana, nostiprinot tos Latvijas meža politikā. Sekmīgu meža nozares izaugsmi veicina arī attīstība zinātnes un izglītības jomā. Izvērtējumā apkopotā informācija apliecina pozitīvas tendences politikā izvirzīto mērķu sasniegšanā meža ekonomisko, ekoloģisko (vides) un sociālo funkciju nodrošināšanai.

Kopsavilkums par meža nozares attīstību ietekmējošo faktoru sasaisti ar kvantitatīviem indikatoriem apkopots 3.pielikumā.

10. Latvijas meža apsaimniekošana Eiropas kontekstā

Sestajā ministru konferencē par mežu aizsardzību Eiropā, kas norisinājās no 14. līdz 16.jūnijam Oslo (Norvēģijā), tika prezentēts „Eiropas mežu novērtējums 2011” (turpmāk – novērtējums). Novērtējumā pirmo reizi iekļauts reģionu ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas apskats – izvērtēti *Forest Europe* dalībvalstu (visas Eiropas reģions) ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas kvalitatīvie un kvantitatīvie indikatori. Latvija ir ietverta Ziemeļeiropas valstu grupā kopā ar Somiju, Zviedriju, Dāniju, Islandi, Lietuvu, Igauniju un Norvēģiju.

Ziemeļeiropas valstīm ir raksturīgs liels mežainums un koksnes ražošanas funkcijas nozīmīgums, tāpēc meža nozares īpatsvaru ekonomikā ir visai būtisks. Meža nozare ir labi strukturāli organizēta ar uzsvāru uz koksnes ražošanu. Lai gan šajā valstu grupā koksnes ražošana ir tik nozīmīga, mežsaimniecības apjoms nesasniedz 100 procentu no ikgadējā pieauguma. Ziemeļvalstu mežos vērojams stabils koksnes krājas pieaugums. Ievērojot meža nozares nozīmīgo devumu ekonomikā, ar meža nozari saistītajiem lēmumiem šajās valstīs ir būtiska nozīme, bieži tie ir politiska līmeņa lēmumi.

Ziemeļvalstis (izņemot Islandi un Dāniju) neplāno palielināt meža platības, jo tur jau šobrīd ir nozīmīgs meža zemju īpatsvars (Somijā 76 procenti), (Zviedrijā 75 procenti), taču esošās meža platības tiek saglabātas. Šo valstu grupā mežos dominē vienas koku sugas audzes, taču pēc būtības mežs uzskatāms par dabisku, un meža apsaimniekošanā tiek izmantotas dabai pietuvinātas metodes. Valstīs tradicionāli piekļuve mežam un meža nekoksnes vērtībām un produktiem (ogām, sēnēm) ir bijusi bez maksas un īpašiem ierobežojumiem, tādēļ šo produktu un pakalpojumu cena valstī ir zema, proti, sabiedrība nav gatava maksāt par šiem pakalpojumiem.

Latvija ir vienīgā valsts Eiropā, kuras meža nozares radītā CO₂ piesaiste pārsniedz visu pārējo Latvijas sektoru (transports, enerģētika u.c.) radīto siltumnīcefekta gāzu emisiju apjomu. Gan Ziemeļvalstu grupā, gan Latvijā dzīvajā biomasā uzkrātā oglekļa izmaiņas laikā no 1990. līdz 2000.gadam liecina par stabilu pieaugumu; Latvijā tie ir vidēji divi procenti gadā. Ziemeļvalstu grupā un Latvijā vērojams arī stabils koksnes krājas pieaugums.

Latvijas valstij meža nozares nozīmīgums eksportā kopā ar Somiju, Norvēģiju un Zviedriju ir lielākais Ziemeļvalstu grupā. Latvijai un Somijai ir visaugstākais meža nozares ieguldījums IKP; 2010.gadā Latvijā tas bija 5,3 procenti. Nodarbināto skaits meža nozarē Latvijā ir lielākais Eiropā – 2,4 procenti no kopējā valsts iedzīvotāju skaita.

Koksnes biomasas izmantošanai enerģētikā ir ļoti liela nozīme Ziemeļvalstu reģionā, jo īpaši tajās valstīs, kurās nav fosilā kurināmā ieguves, bet ir lieli meža resursi, proti, Somijā, Latvijā, Lietuvā un Zviedrijā – vairāk nekā 20 procenti no valstī saražotās koksnes biomasas enerģētikā.

Dānijā, Igaunijā, Somijā un Latvijā aizsargājamās meža platības aizņem 15–20 procentus no kopējās meža platības. Turpretī Zviedrijā, Islandē un Norvēģijā tikai 2–8 procentus, taču šīs reģiona atšķirības, visticamāk, ir saistītas ar aizsargājamo teritoriju koncepciju un klasifikāciju.

Kopsavilkums par Ziemeļvalstu grupas valstu skaitliskajiem indikatoru rādītājiem apkopots 4.pielikumā.

Novērtējumā akcentēts, ka Ziemeļvalstīs lielāku uzmanību nepieciešams veltīt darbam ar sabiedrību, skaidrojot meža nozares konkrēto devumu ekonomikā un citu pakalpojumu pieejamībā. Arī Latvijā, palielinoties sabiedrības interesei par meža apsaimniekošanas jautājumiem, šim aspektam jāpievērš lielāka uzmanība.

Kopsavilkums

Meža platība un kopējā koksnes krāja Latvijā palielinās, un tas stabili un pozitīvi ietekmē oglekļa uzkrāšanos mežā. 2009.gadā meža nozares radītā CO₂ piesaistes apjoms divas reizes pārsniedza kopējās Latvijas radītās emisijas, nodrošinot Latvijai pozitīvu siltumnīcas efekta gāzu bilanci.

Mežaudžu veselības stāvoklis kopumā 20 gadu laikā ir uzlabojies.

Koksnes ieguves apjoms 20 gadu periodā ir stabilizējies, pēdējos piecos gados koksnes ieguves intensitāte nepalielinās un ir 70 procentu apjomā no ikgadējā krājas pieauguma.

Mežsaimniecība Latvijā balstās uz vietējām koku sugām. Meža koku sugu ģenētiskā daudzveidība ir ievērojama. Trūkst sistemātiska meža bioloģiskās daudzveidības monitoringa visos līmeņos. Informācija par pārējām meža ekosistēmu veidojošām sugām ir atradņu līmenī, ainavu līmenī pieejama ir informācija par mežaudžu struktūru, bet telpiskās aprakstīšanas un izvērtēšanas metodes pašlaik vēl attīstās.

Pēc Valsts zemes dienesta datiem, 50 procenti meža platību ir valsts īpašumā un lietojumā. Privāto meža īpašumu struktūra ir sadrumstalota, bet pēdējo piecu gadu laikā pakāpeniski konsolidējas. Pēdējos gados ir palielinājusies ārvalstu investoru interese par meža iegādi Latvijā.

Meža nozare ir sekmīgi pārvarējusi globālās ekonomikas straujo lejupslīdi un līdzsvaro Latvijas tautsaimniecību. Meža apsaimniekošana un meža produktu pārstrāde nodrošina stabilus ienākumus meža īpašniekiem, uzņēmējiem un nozarē nodarbinātajiem.

Meža nozares īpatsvars iekšzemes kopproduktā veido piecus procentus. Meža nozare ir vienīgā Latvijas tautsaimniecības nozare ar pozitīvu importa un eksporta bilanci; kopš 1993.gada koksnes produktu kopējais eksporta piensums ir 7 miljardi latu. Meža nozares produkcijas eksports 2010.gadā bija 20 procentu no kopējā valsts eksporta apjoma.

Meža nozares sekmīgas attīstības pamatā ir nozares dalībnieku spēja vienoties par kopīgi sasniedzamiem mērķiem un principiem to īstenošanai, nostiprinot tos Latvijas meža politikā. Izvērtējumā apkopotā informācija apliecina pozitīvas tendences politikā izvirzīto mērķu sasniegšanā meža ekonomisko, ekoloģisko (vides) un sociālo funkciju nodrošināšanai.

„Eiropas mežu novērtējumā 2011” Latvija ir iekļauta Ziemeļeiropas valstu grupā kopā ar Somiju, Zviedriju, Dāniju, Islandi, Lietuvu, Igauniju un Norvēģiju. Novērtējumā akcentēts, ka Ziemeļvalstīs lielāka uzmanība jāvelta darbam ar sabiedrību, skaidrojot meža nozares konkrēto devumu ekonomikā un citu pakalpojumu pieejamībā. Arī Latvijā šim aspektam jāpievērš lielāka uzmanība.

Pārskats par meža nozares attīstības dinamiku raksturo pārskata periodā pieņemto lēmumu ietekmi uz meža resursiem un nozares konkurētspēju un ir pamats Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādņu aktualizēšanai nozares turpmākas attīstības veicināšanai.

Meža nozares nākotnes izaicinājums un veiksmes pamats ir visu nozares dalībnieku, saistīto nozaru un sabiedrības interešu sabalansēšana.

Zemkopības ministrs

J.Dūklavs

Kvantitatīvie indikatori

Nr.p.k.	Indikators	Pilns teksts
1.kritērijs: Meža resursu saglabāšana un atbilstoša palielināšana un to ieguldījums globālajā oglekļa apritē		
1.1.	Meža platība	Meža platību sadalījums atkarībā no koksnes ieguves iespējamības un meža īpatsvars kopējā zemes bilancē
1.2.	Augošu koku krāja	Augošu koku krāja mežā atkarībā no koksnes resursu ieguves iespējamības
1.3.	Vecumstruktūra	Mežaudžu vecumstruktūra
1.4.	Oglekļa uzkrājums	Koksnes biomasā un augsnē uzkrātais ogleklis mežā un pārējās ar kokiem klātās platībās
2.kritērijs: Meža ekosistēmu veselības un dzīvotspējas saglabāšana		
2.1.	Gaisa piesārņojuma līmenis	Gaisa piesārņojuma līmenis mežā un citās ar kokiem klātās platībās, sadalījumā – slāpekļis, sērs un bāzes katjoni
2.2.	Augsnes stāvoklis	Meža augsnes veidi
2.3.	Defoliācija	Galveno koku sugu defoliācija mežā sadalījumā pa defoliācijas klasēm „vidēji bojāti”, „stipri bojāti” un „miruši”
2.4.	Meža bojājumi	Bojāto meža platību sadalījums pēc primārajiem bojājumu cēloņiem (abiotiskie, biotiskie un cilvēka izraisītie) un meža tipiem
3.kritērijs: Meža produktivitātes funkciju saglabāšana un veicināšana (koksnes un nekoksnes)		
3.1.	Pieaugums un nocirstais apjoms	Ikgadējā krājas pieauguma attiecība pret ikgadējo nocirstās koksnes apjomu mežā, kur iespējama koksnes ieguve
3.2.	Apaļkoki	Apaļkoku ieguve
3.3.	Nekoksnes vērtības	Mežā iegūto nekoksnes produktu apjoms, vērtība un realizācija
3.4.	Pakalpojumi	Mežā sniegto pakalpojumu apjoms un vērtība

4.kritērijs: Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana, saglabāšana un atbilstoša palielināšana meža ekosistēmās		
4.1.	Koku sugu sastāvs	Meža sadalījums pēc tajā sastopamo koku sugu skaita un meža tipa
4.2.	Atjaunošana	Mežaudžu sadalījums pēc izcelsmes
4.3.	Dabiskums	Meža un citu ar kokiem klātu platību sadalījums pēc meža tipa šādās grupās: „cilvēku neskarts”, „daļēji dabisks”, „plantācija”
4.4.	Introducētās koku sugas	Meža platību apjoms, kurā valdošā ir introducētā koku suga
4.5.	Atmirusi koksne	Stāvošas un gulošas atmirušas koksnes apjoms mežā
4.6.	Ģenētiskie resursi	Platība, kas tiek apsaimniekota meža koku ģenētisko resursu saglabāšanai un izmantošanai (ģēnu saglabāšanai <i>in situ</i> un <i>ex situ</i>), un platība, kas tiek apsaimniekota sēklu ražošanai
4.7.	Aizsargājamie meži	Meža un citu ar kokiem klātu platību teritorija, kas tiek aizsargāta, lai saglabātu bioloģisko daudzveidību, ainavu un īpašus dabiskus elementus, saskaņā ar MCPFE novērtēšanas vadlīnijām
5.kritērijs: Aizsardzības funkciju uzturēšana un atbilstoša palielināšana meža apsaimniekošanā (it īpaši augsnes un ūdens)		
5.1.	Aizsardzības meži – augsne, ūdens un citas ekosistēmas funkcijas	Meža teritorija, kas izdalīta, lai novērstu augsnes eroziju, pasargātu ūdens resursus vai lai uzturētu citas meža ekosistēmas funkcijas – daļa no MCPFE iedalījuma klases „Aizsardzības funkcijas”
6.kritērijs: Citu sociālekonomisko funkciju un nosacījumu saglabāšana		
6.1.	Meža īpašumi	Meža īpašumu skaits sadalījumā pa īpašnieku kategorijām un lieluma grupām
6.2.	Meža nozares ieguldījuma IKP	Meža nozares uzņēmumu darbības rādītāji
6.3.	Izdevumi par pakalpojumiem	Kopējie izdevumi par ilgtermiņa ilgtspējīgiem pakalpojumiem no meža
6.4.	Meža nozares darbaspēks	Meža nozarē nodarbināto darba samaksa
6.5.	Profesionālā drošība un veselība	Negadījumu un arodslimību biežums meža nozarē

6.6.	Koksnes patēriņš	Koksnes un koksnes produktu patēriņš uz vienu iedzīvotāju
6.7.	Enerģija, kas iegūta no koksnes resursiem	No koksnes iegūtās enerģijas īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā, kurināmās koksnes veidi
6.8.	Pieejamība rekreācijai	Meža platība, kuru sabiedrībai ir tiesības apmeklēt rekreācijas mērķiem, kā arī indikācija par izmantošanas intensitāti
6.9.	Kultūras un garīgās vērtības	Vietu skaits mežā un citās ar kokiem klātās platībās, kuras izveidotas kultūras un garīgu vērtību saglabāšanai
7.kritērijs: Meža resursu racionāla izmantošana		
7.1.	Meža nozarē radītais	Meža nozares pievienotā vērtība
7.2.	Koksnes tirdzniecība	Koksnes un koksnes produktu imports un eksports
7.3.	Ieguldījums tautsaimniecībā	Nodokļi un investīcijas

Zemkopības ministrs

J.Dūklavs

2011.08.22. 9:10

547

L.Strūve

67027410, Līga.Struve@zm.gov.lv

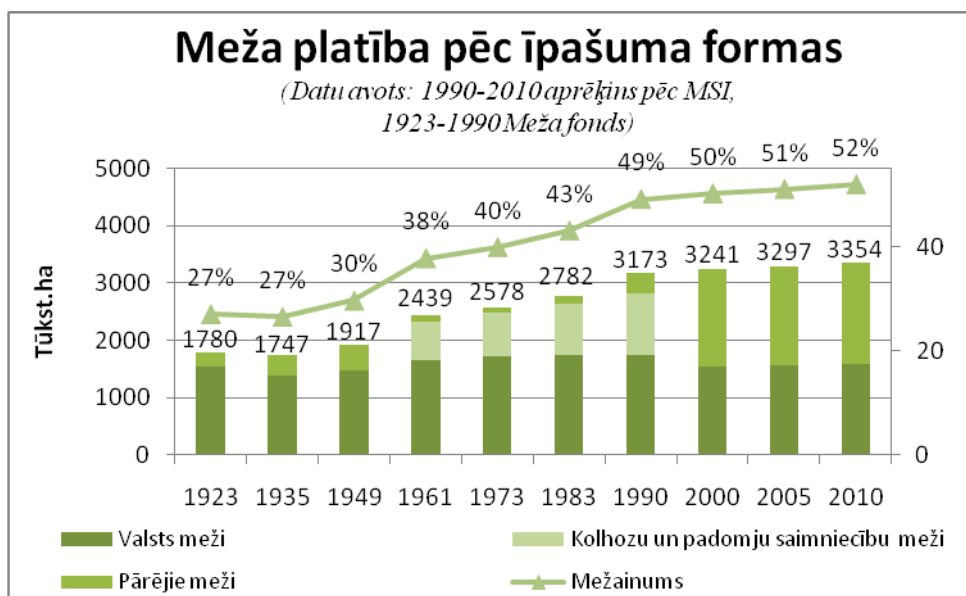
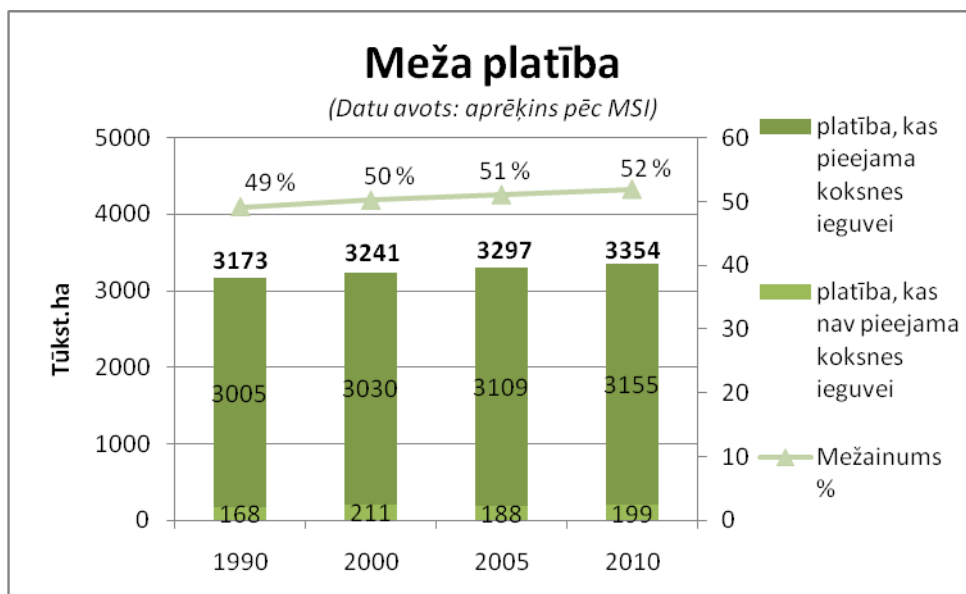
Meža nozares attīstība

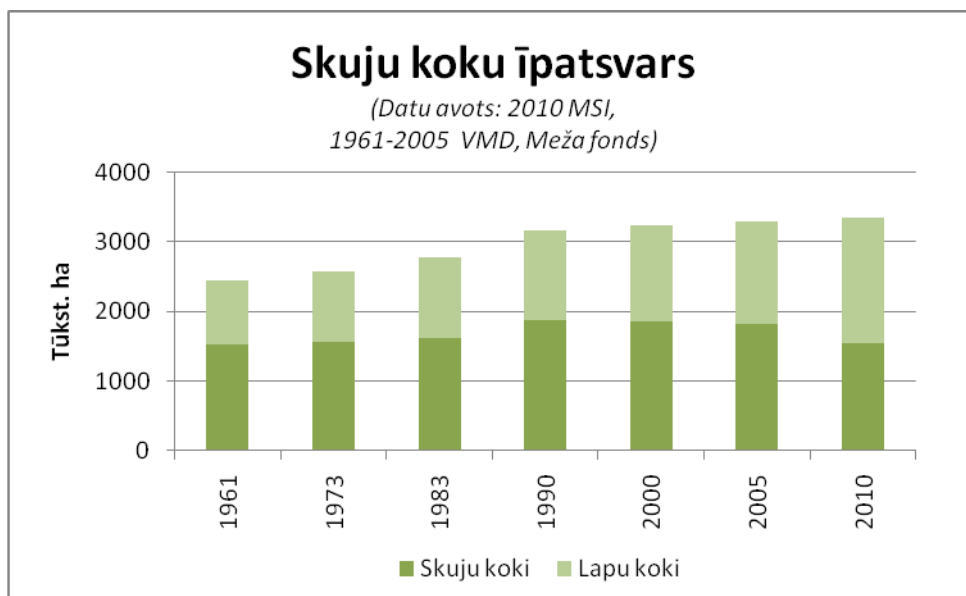
1990.–2010.g.

Zemkopības ministrija

1. kritērijs: Meža resursu saglabāšana un atbilstoša palielināšana un to ieguldījums globālajā oglekļa apritē

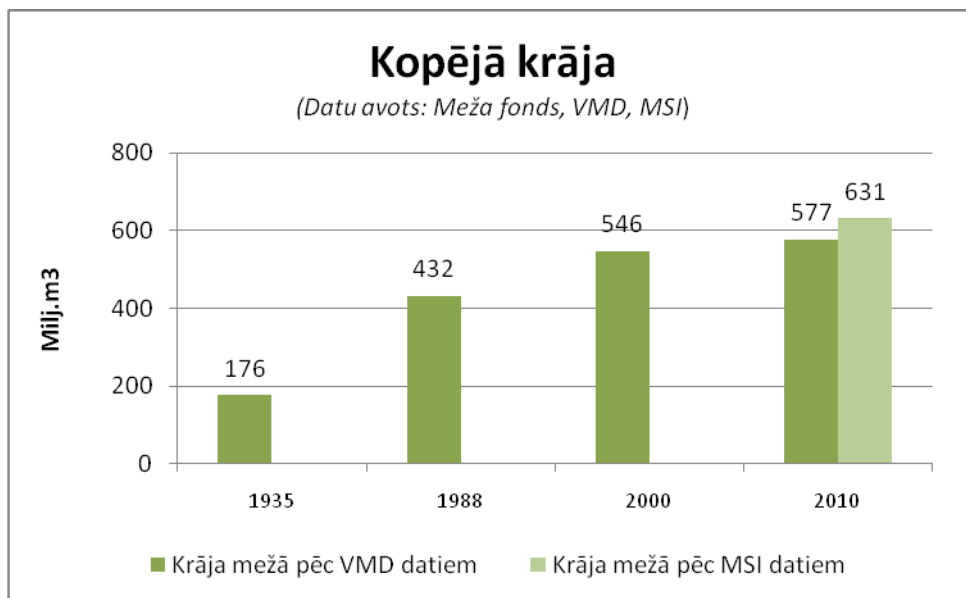
1.1. Meža platību sadalījums atkarībā no koksnes ieguves iespējamības un meža īpatsvars kopējā zemes bilancē

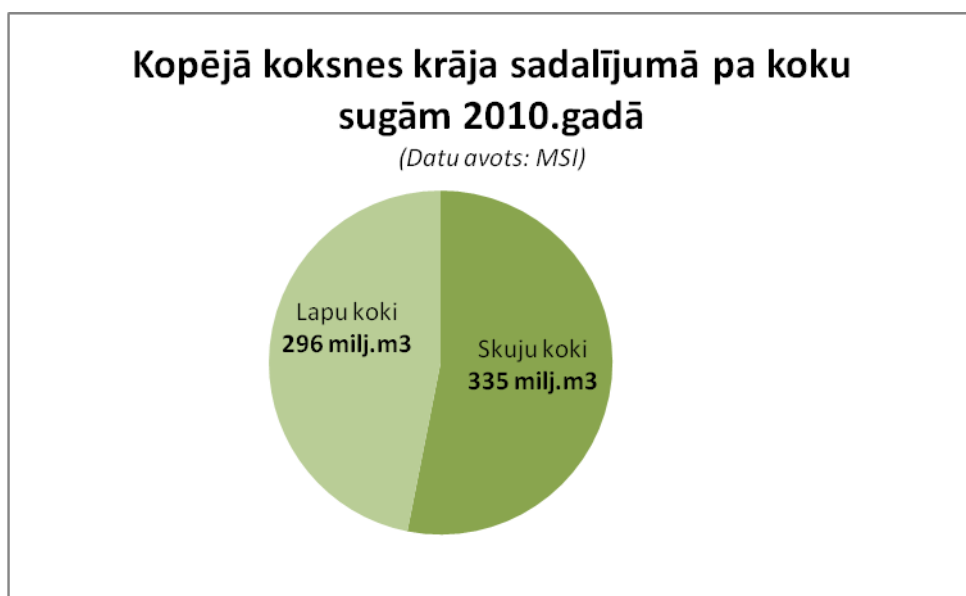
2010.gadā meža resursu uzskaitē tiek izmantota Meža statistiskā inventarizācija, kas uzskatāma par precīzāku un būtiski atšķiras no līdzšinējās. 2005.g. un 2010.g skuju koku īpatsvara skaitliskā samazinājuma iemesls ir atšķirīgas datu uzskaites sistēmas.

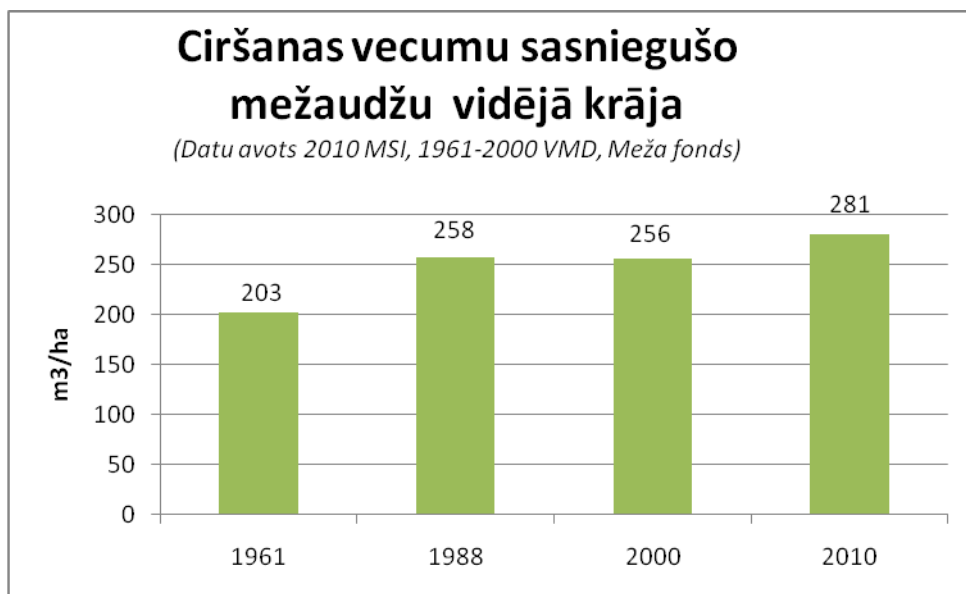
1.2. Augošu koku krāja mežā atkarībā no koksnes resursu ieguves iespējamības

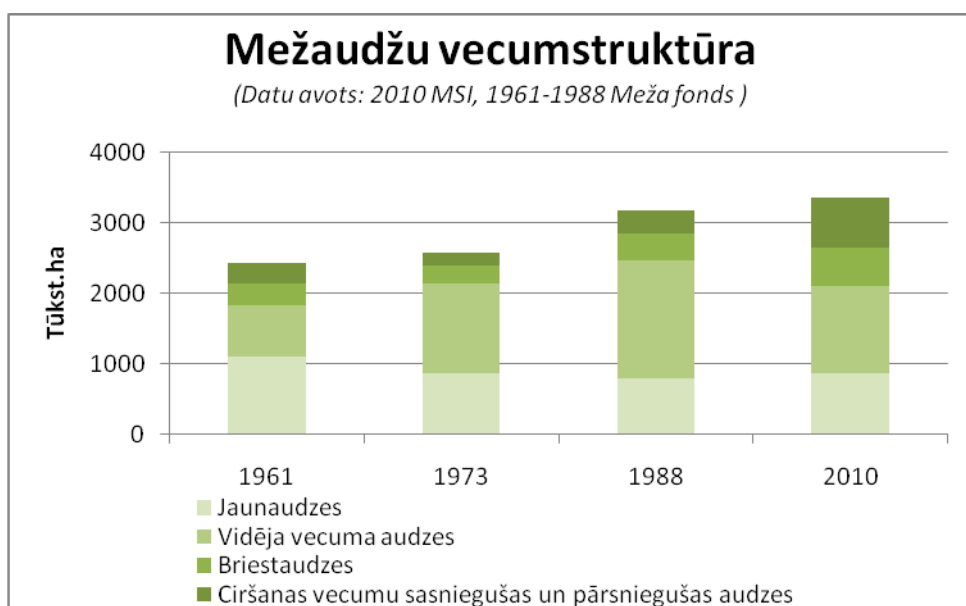

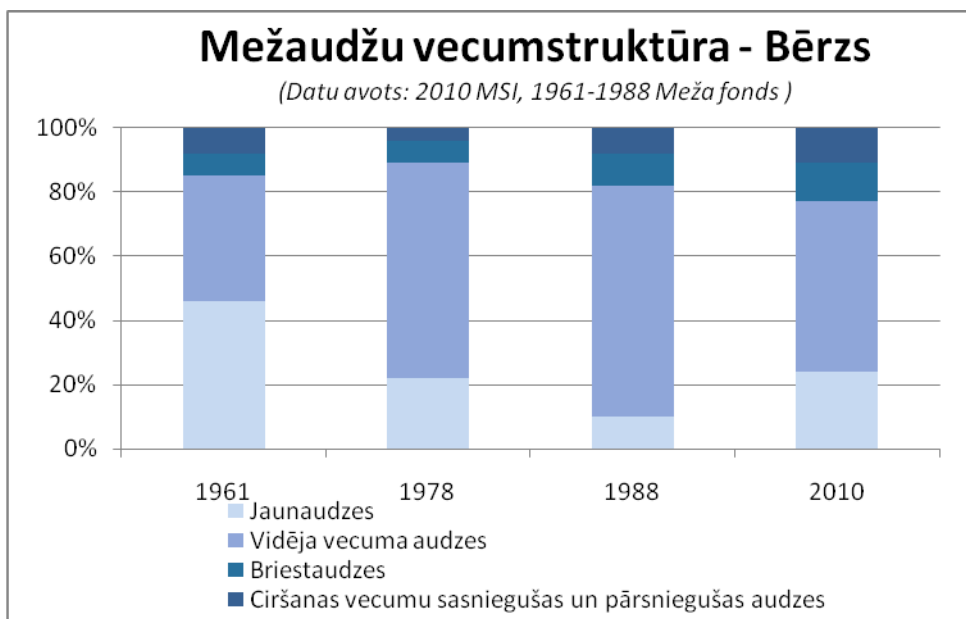
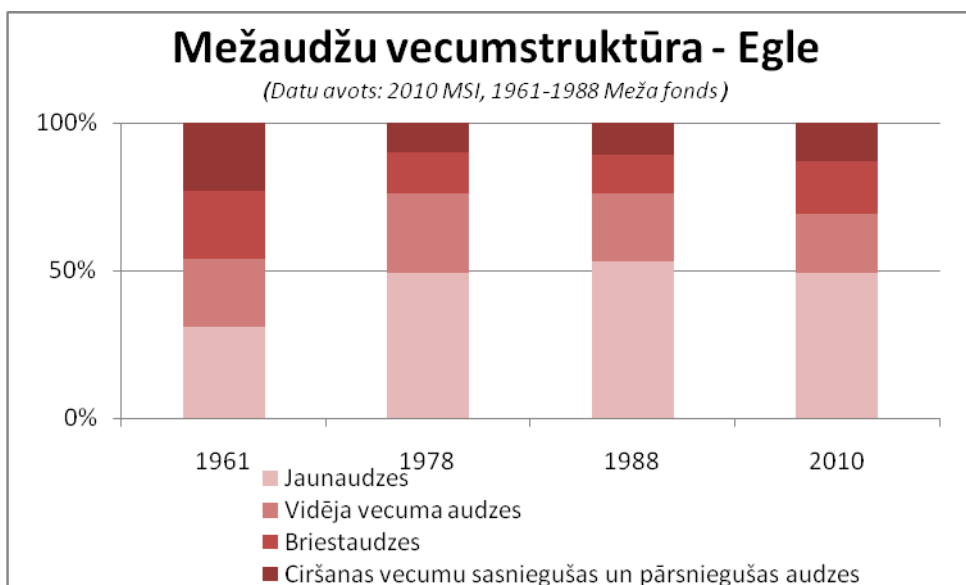
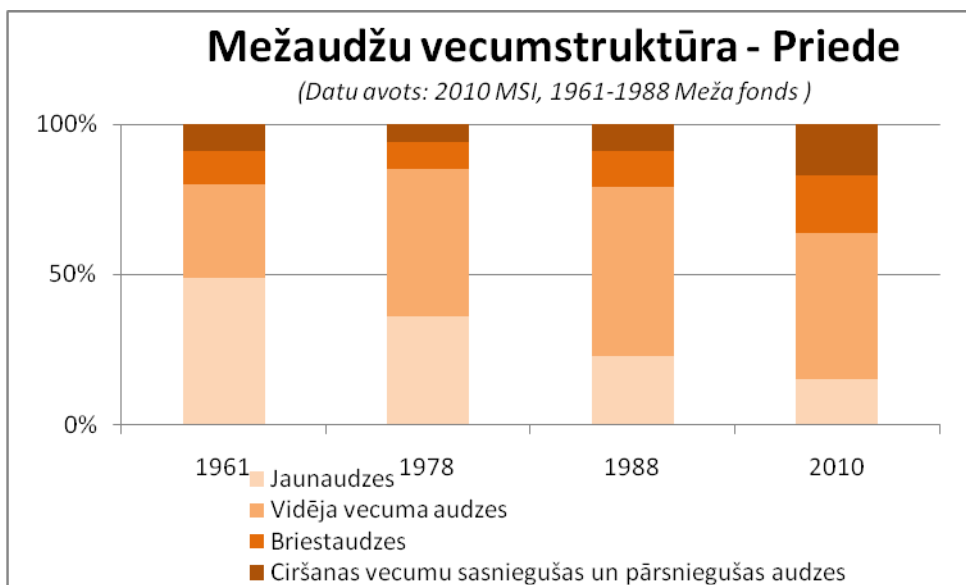
Koksnes ieguvei nepieejams mežs – mežs, kurā tiesiskie, ekonomiskie vai konkrētie vides aizsardzības ierobežojumi nepieļauj koksnes ieguvi nozīmīgā apjomā.

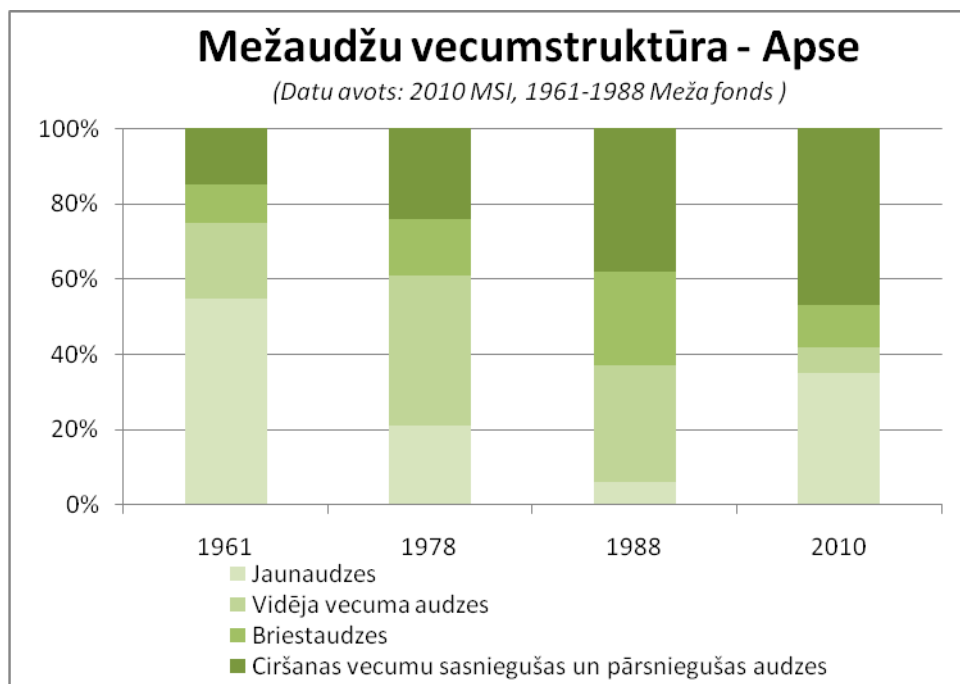

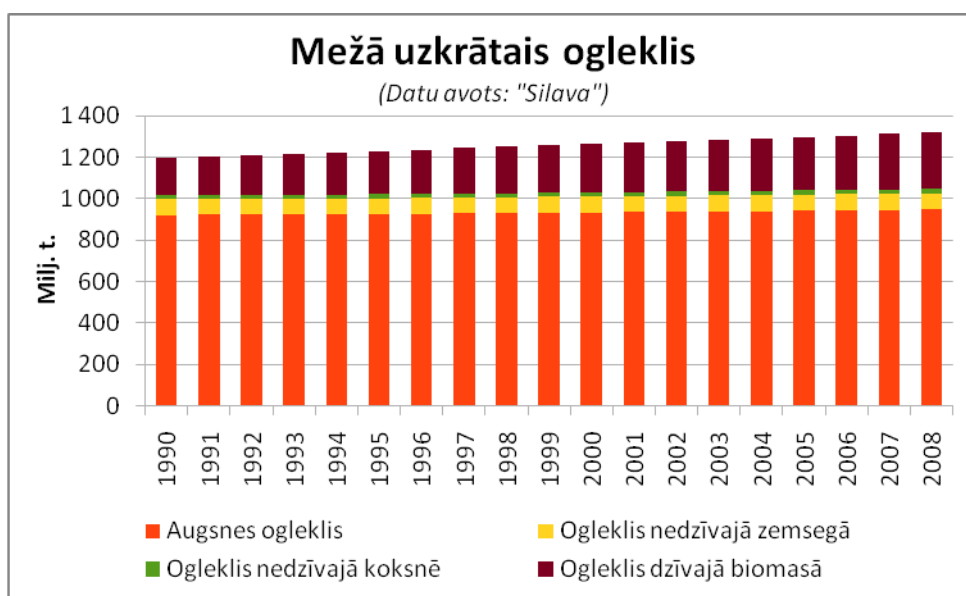
1.3. Mežaudžu vecumstruktūra

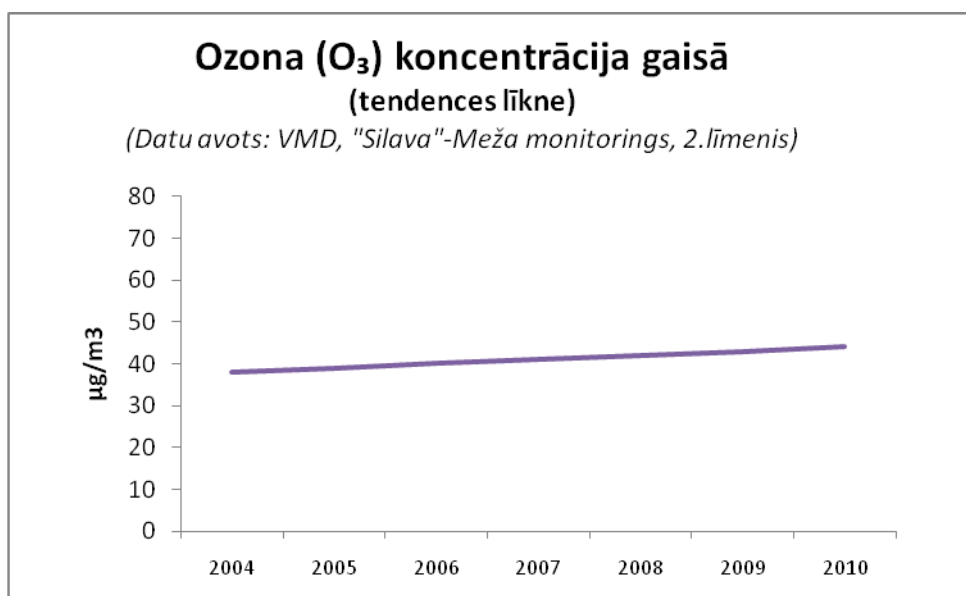
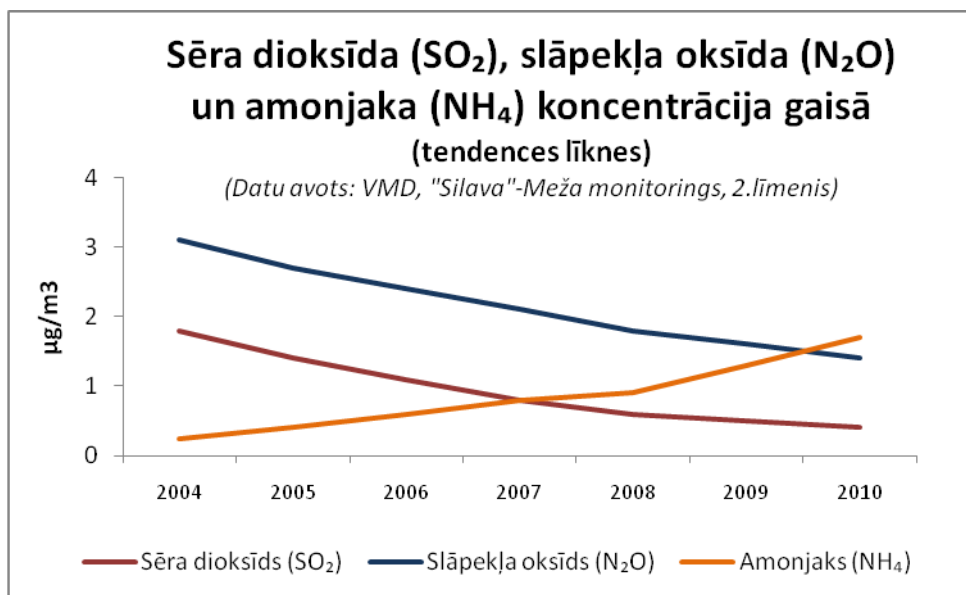
1.4. Koksnes biomasā un augsnē uzkrātais ogleklis mežā un pārējās ar kokiem klātās platībās

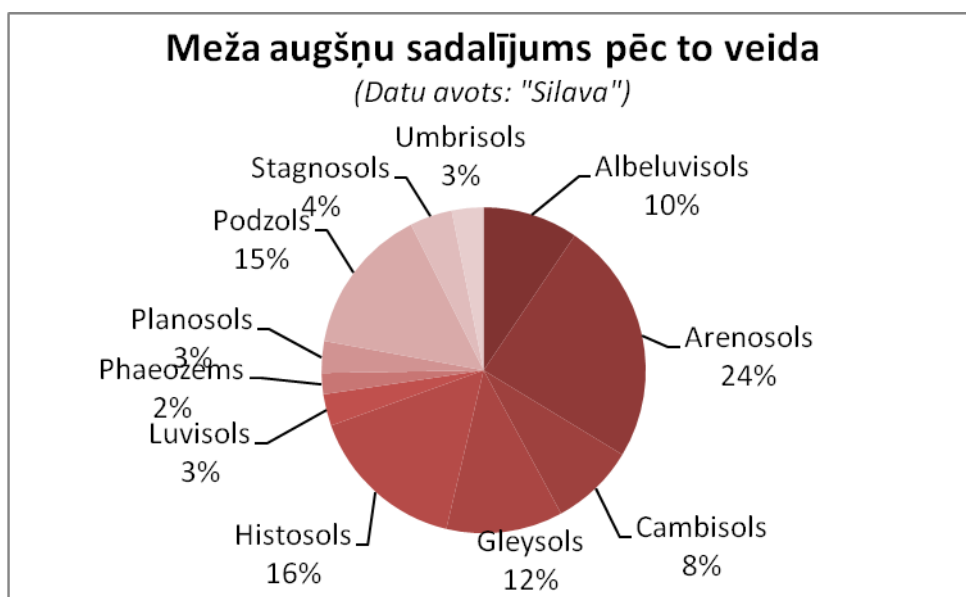
Oglekļa uzkrājums dažādās oglekļa krātuvēs Meža likuma meža definīcijai atbilstošās platībās, izņemot zemes, kurās koki nav sasnieguši 2,1 cm caurmēru krūšu augstumā.

2. kritērijs: Meža ekosistēmu veselības un dzīvotspējas saglabāšana

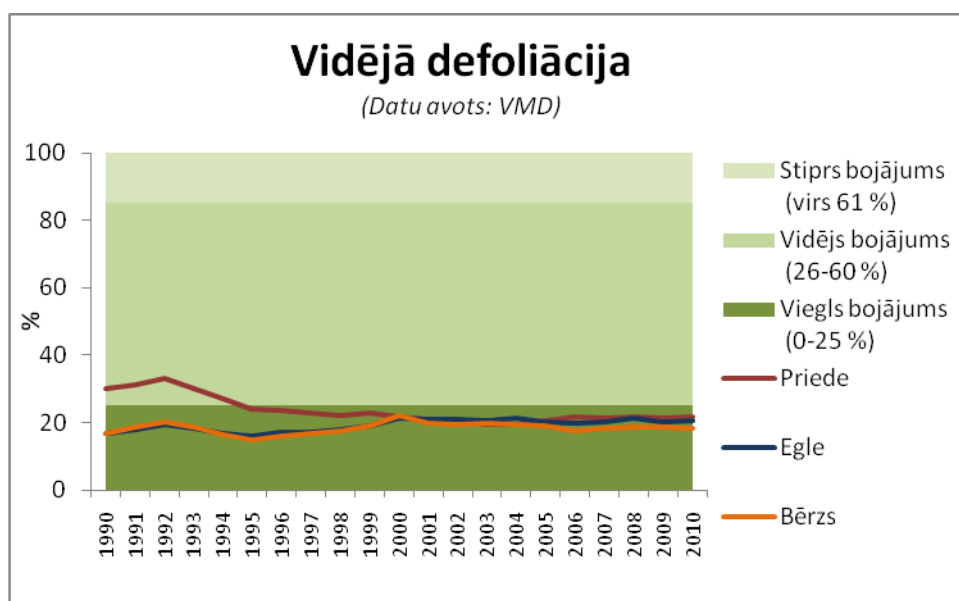
2.1. Gaisa piesārņojuma līmenis mežā sadalījumā – slāpekļis, sērs un bāzes katjoni

2.2. Meža augsnes veidi

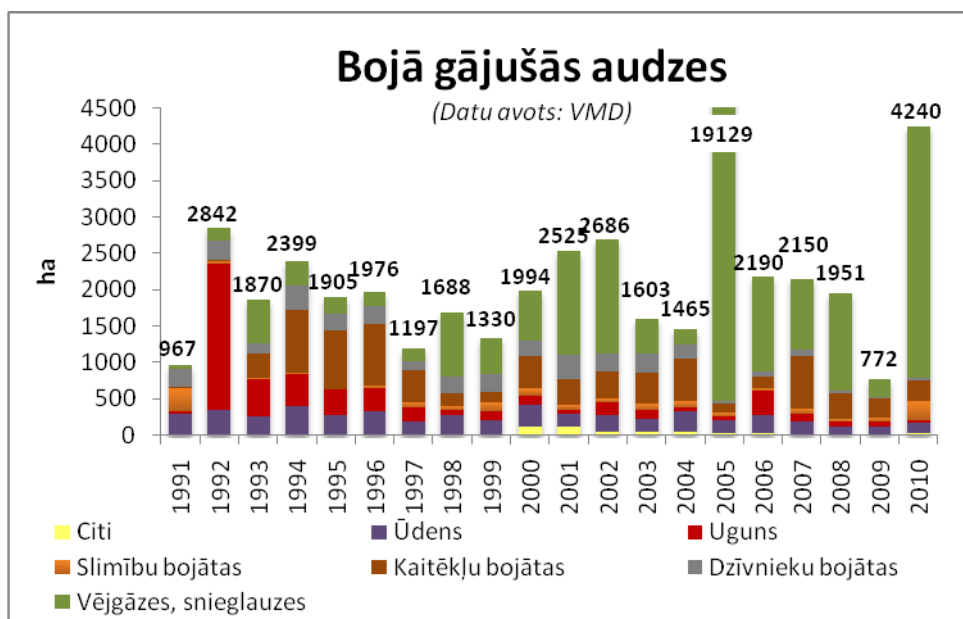

2.3. Galveno koku sugu defoliācija mežā sadalījumā pa defoliācijas klasēm

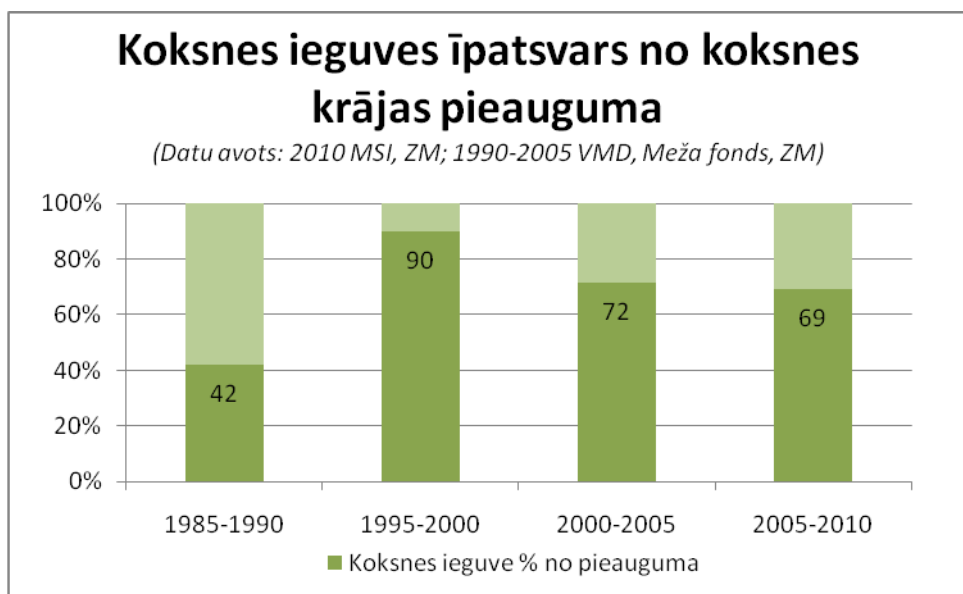
Defoliācija – skuju vai lapu zudums. Defoliācija ir viens no galvenajiem rādītājiem, ko izmanto koku vainaga stāvokļa novērtēšanai un mežaudžu stāvokļa novērtēšanai kopumā. Defoliācija tiek novērtēta parauglaukumos ar 5 % precizitāti. Saskaņā ar starptautiskās sadarbības programmas *ICP Forests* metodiku par bojātiem tiek uzskatīti koki, kuru defoliācija ir lielāka par 25 %.

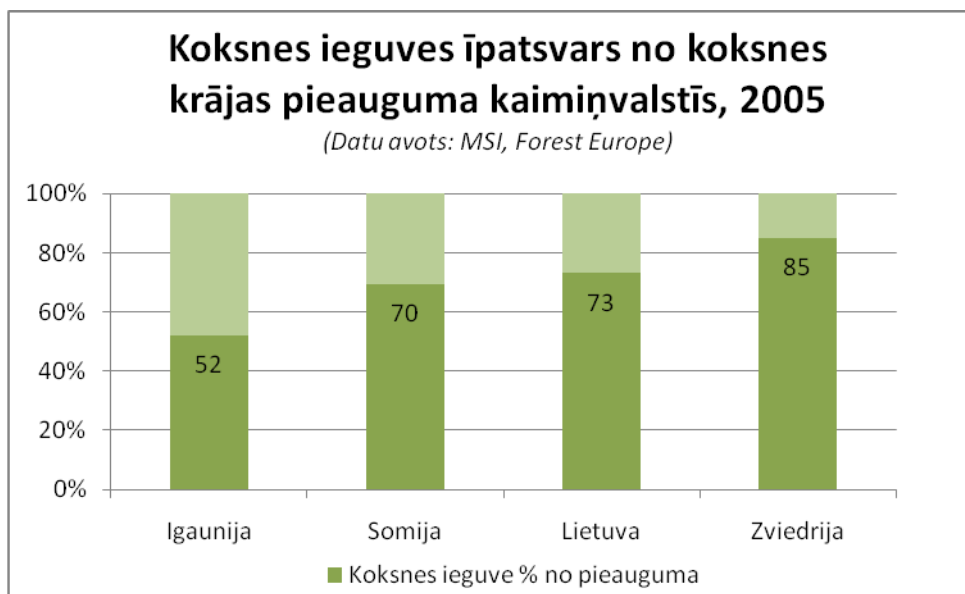
2.4. Bojāto meža platību sadalījums pēc primārajiem bojājumu cēloņiem (abiotiskie, biotiskie un cilvēka izraisītie)

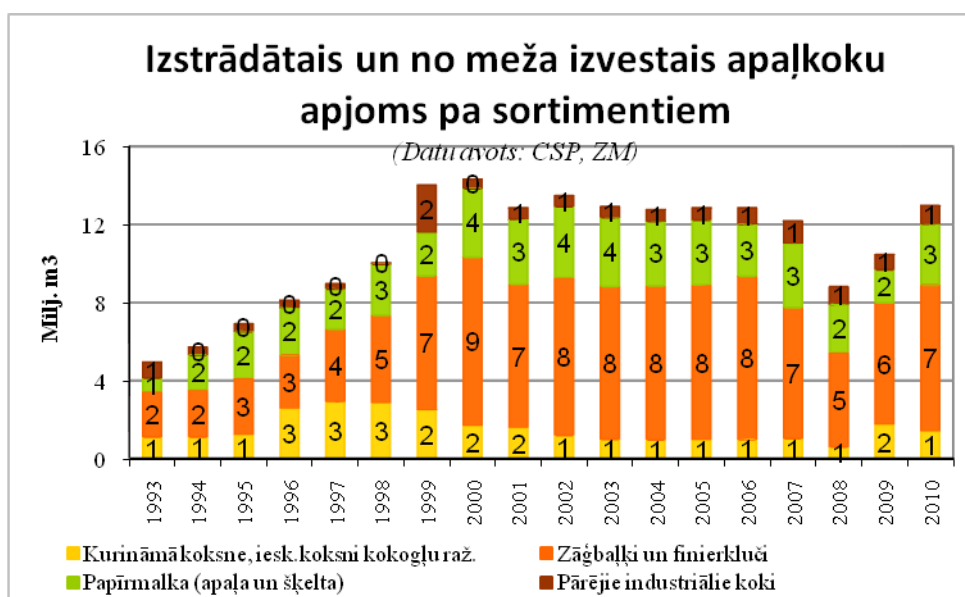
3. kritērijs: Meža produktivitātes funkciju saglabāšana un veicināšana (koksnes un nekoksnes)

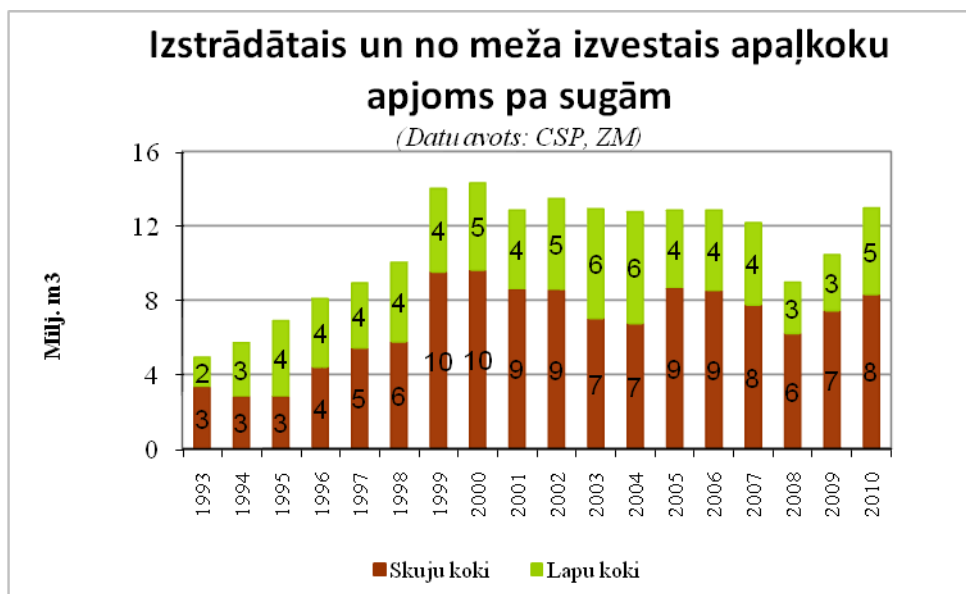
3.1. Ikgadējā krājas pieauguma attiecība pret ikgadējo nocirstās koksnes apjomu mežā, kur iespējama koksnes ieguve

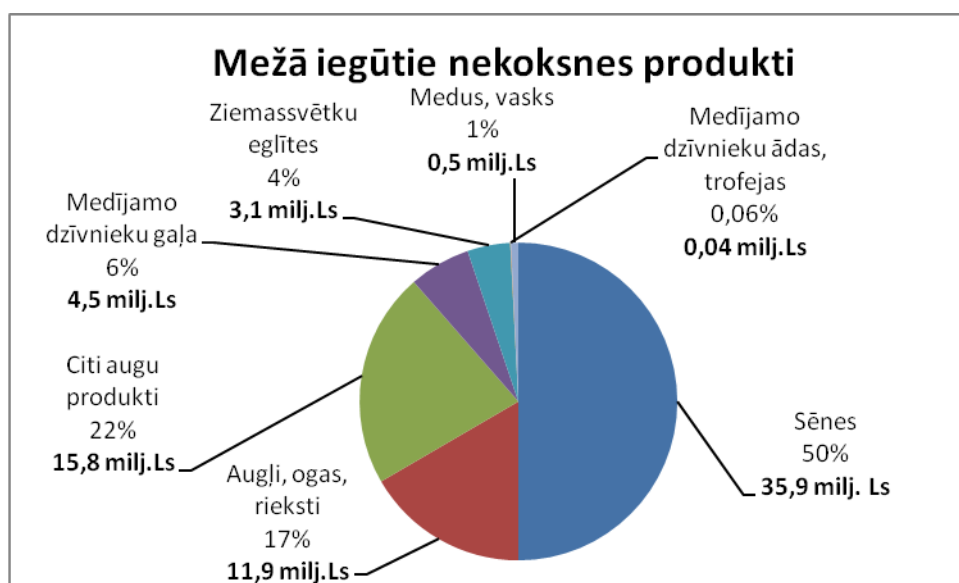
3.2. Apaļkoku ieguve

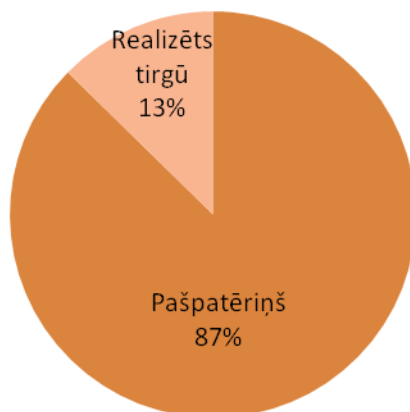

3.3. Mežā iegūto nekoksnes produktu apjoms, vērtība un realizācija

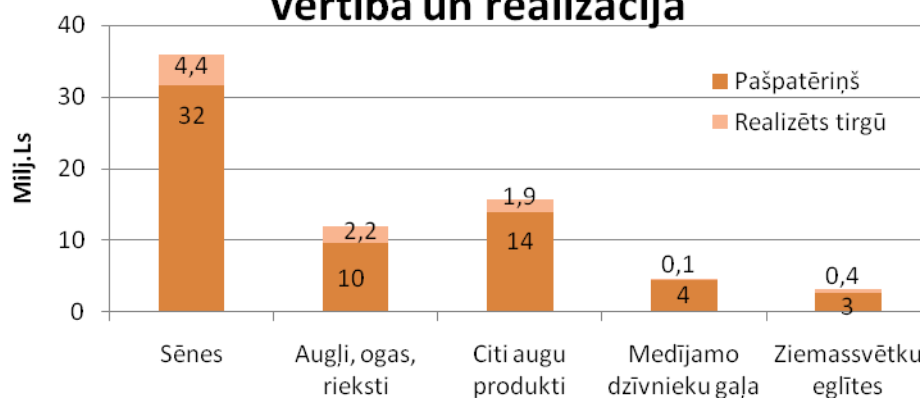
Datu avots: pētījums "Meža nekoksnes produktu un pakalpojumu devuma Latvijas tautsaimniecībā novērtējums"

Mežā iegūto nekoksnes produktu realizācija

Mežā iegūto nekoksnes produktu vērtība un realizācija

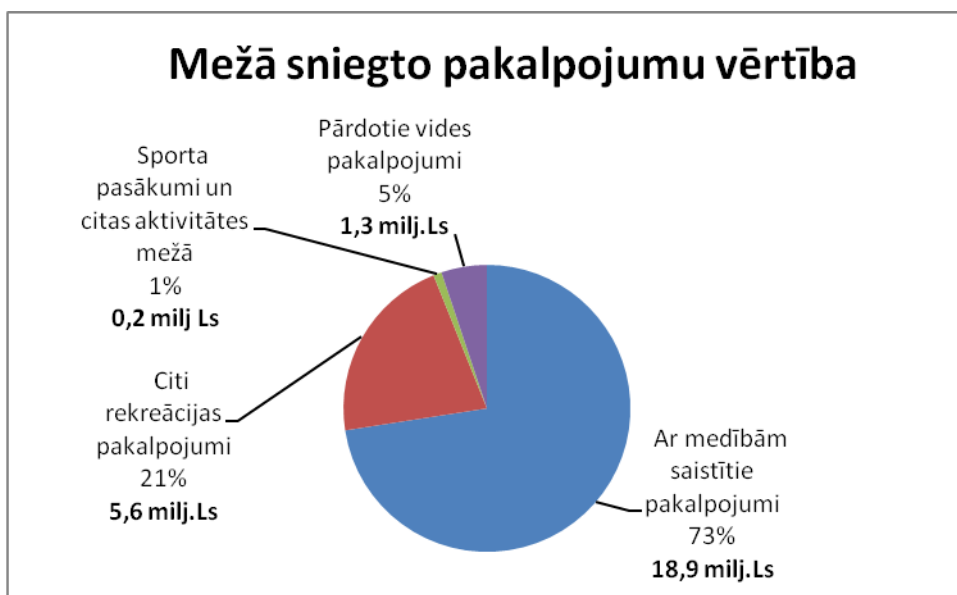

Mežā iegūto nekoksnes produktu vērtība uz vienu iedzīvotāju gadā vidēji ir Ls 32.

3.4. Mežā sniegto pakalpojumu apjoms un vērtība

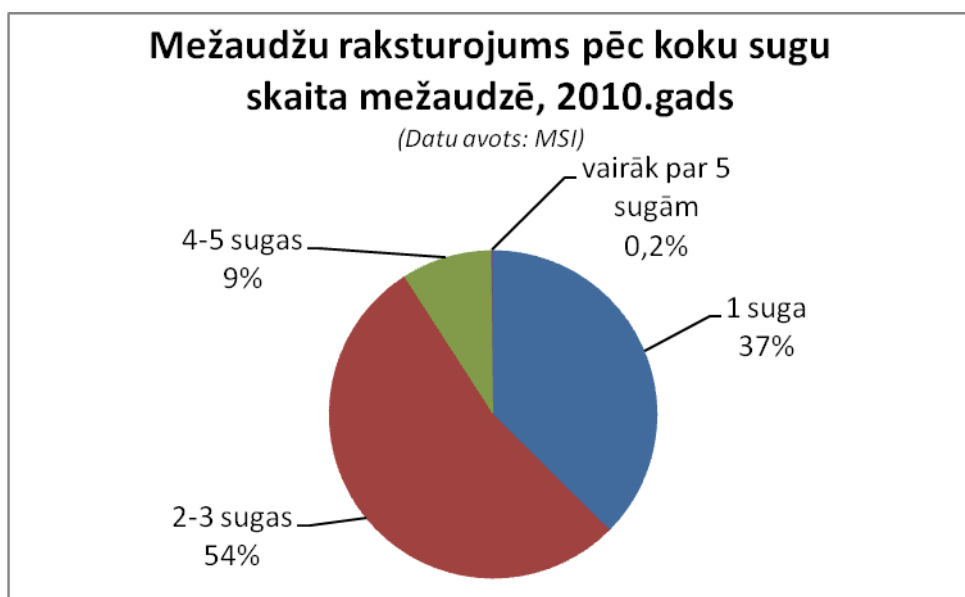
ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

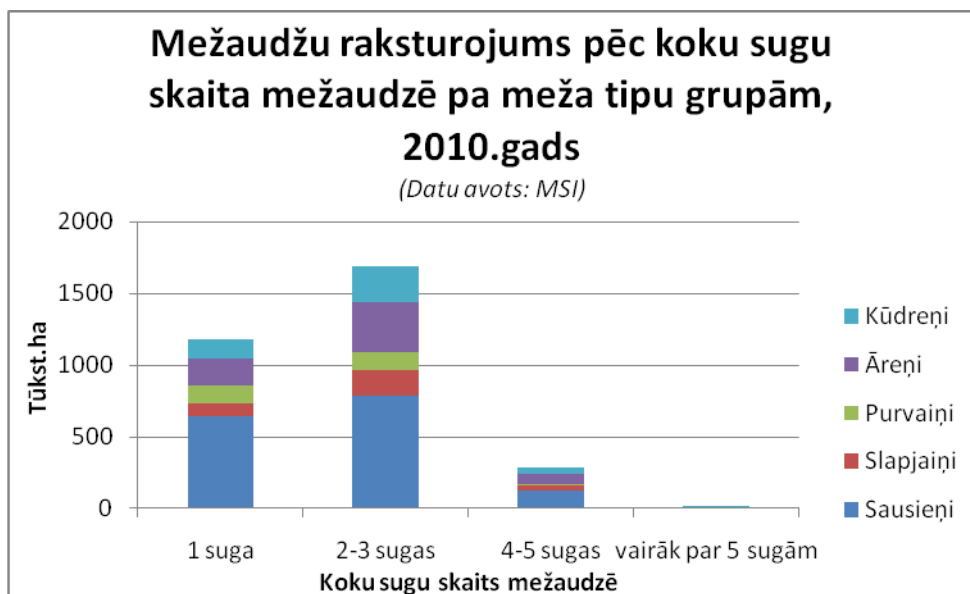
Datu avots: pētījums "Meža nekoksnes produktu un pakalpojumu devuma Latvijas tautsaimniecībā novērtējums"

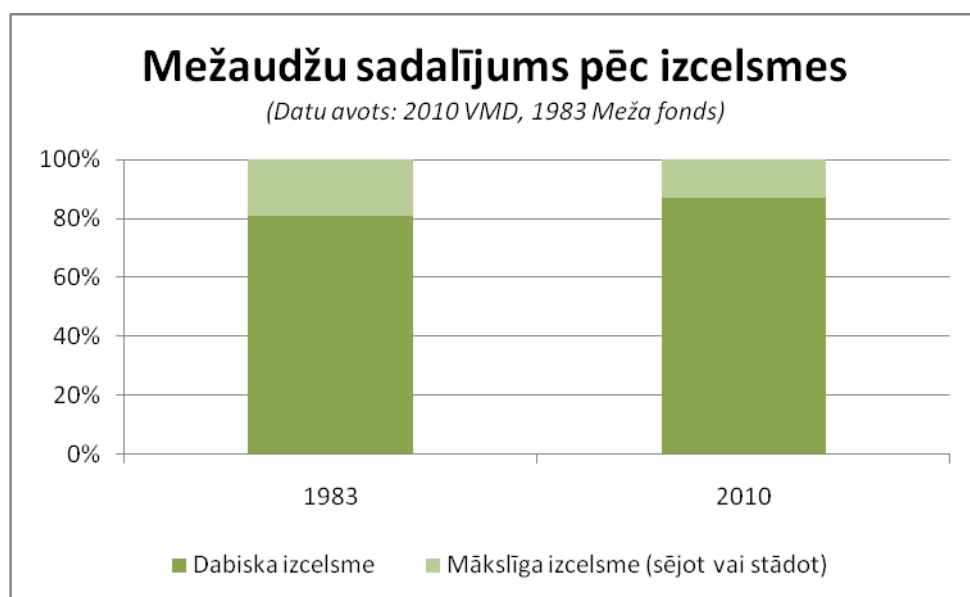
4. kritērijs: Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana, saglabāšana un atbilstoša palielināšana meža ekosistēmās

4.1. Meža sadalījums pēc tajā sastopamo koku sugu skaita un meža tipa

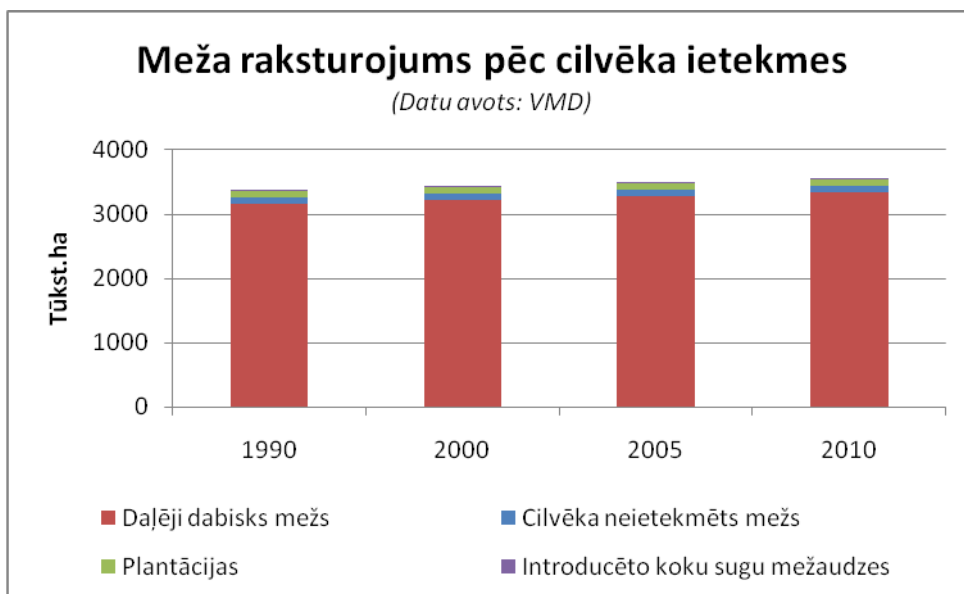
4.2. Mežaudžu sadalījums pēc izcelsmes

Mežaudžu sadalījums pēc izcelsmes ietver kopējo meža platību sadalījumā pēc meža atjaunošanas vai ieaudzēšanas veida – dabiski atjaunojies vai ieaudzis mežs un mākslīgi atjaunots vai ieaudzēts mežs.

4.3. Meža platību sadalījums pēc meža tipa šādās grupās: „cilvēku neskarts”, „daļēji dabisks”, „plantācija”

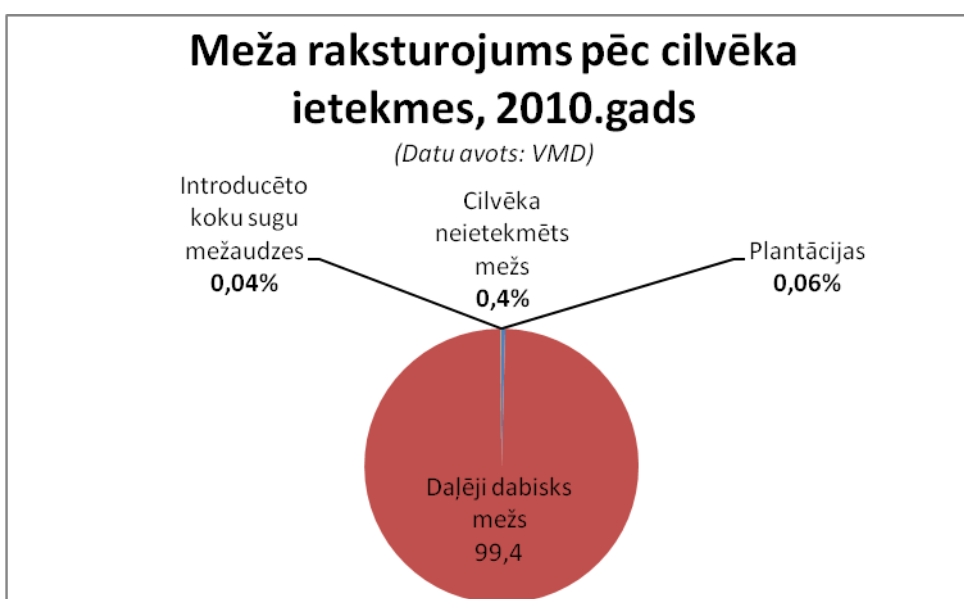
ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

Daļēji dabisks mežs – vietējo koku sugu dabiska vai gandrīz dabiska meža ekosistēma ar dabiskām strukturālām, kompozīcijas un funkcionālām īpašībām, kurā notiek vai nesenā pagātnē ir notikusi mežsaimnieciska darbība. (Iekļauts viss mežs, kas neatbilst kategorijām „cilvēka neietekmēts mežs” un „plantācija”.)

Cilvēka neietekmēts mežs – dabiska meža ekosistēma (ar dabisku mežaudzes attīstības gaitu, koku sugu sastāvu, atmirumu un atjaunošanās gaitu), kurā ilgu laiku nav notikusi būtiska cilvēka iejaukšanās. Iekļauta Dabas rezervātu stingrā un regulējamā režīma zona un Dabas parku rezervēta režīma zona.

Plantācija – sētas vai stādītas mežaudzes, kur valdošā koku suga ir introducēta koku suga, un vietējo koku sugu ieaudzētas, īpašiem mērķiem paredzētas mežaudzes, kas Meža valsts reģistrā reģistrētas kā plantāciju mežs.

4.4. Meža platību apjoms, kurā valdošā ir introducētā koku suga

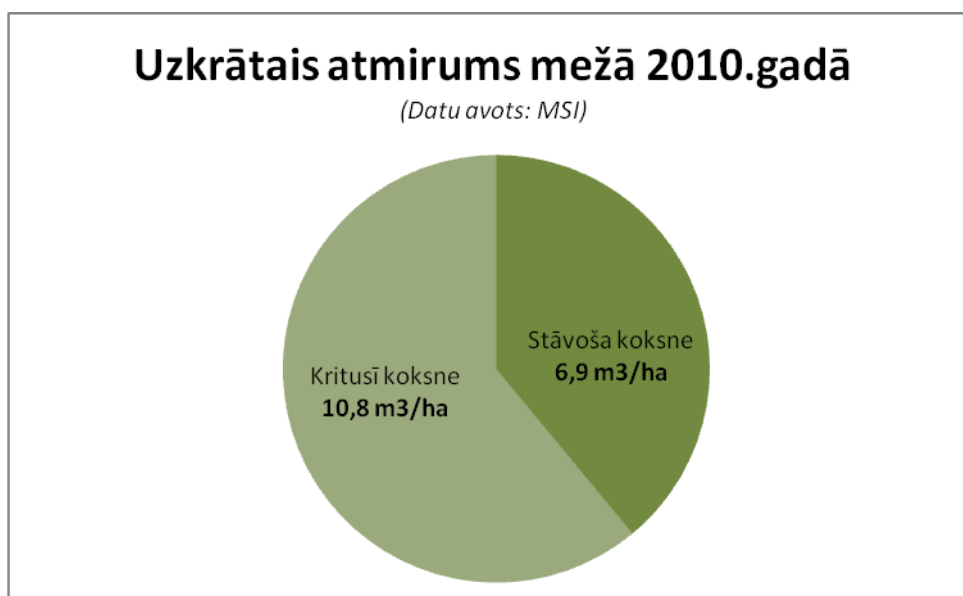
Introducēto koku mežaudžu platības 2010.gadā

Koku suga	ha
Kopā	1398
Lapegle	1189
Citas priedes	106
Dīžskābardis	43
Citas egles	16
Baltegle	14
Citi ozoli	15
Skābardis	9
Duglāzija	4
Ciedru priede	3

(Datu avots: VMD)

Introducēto koku mežaudzes aizņem 0,04 % no meža platības.

4.5. Stāvošas un gulošas atmirušas koksnes apjoms mežā

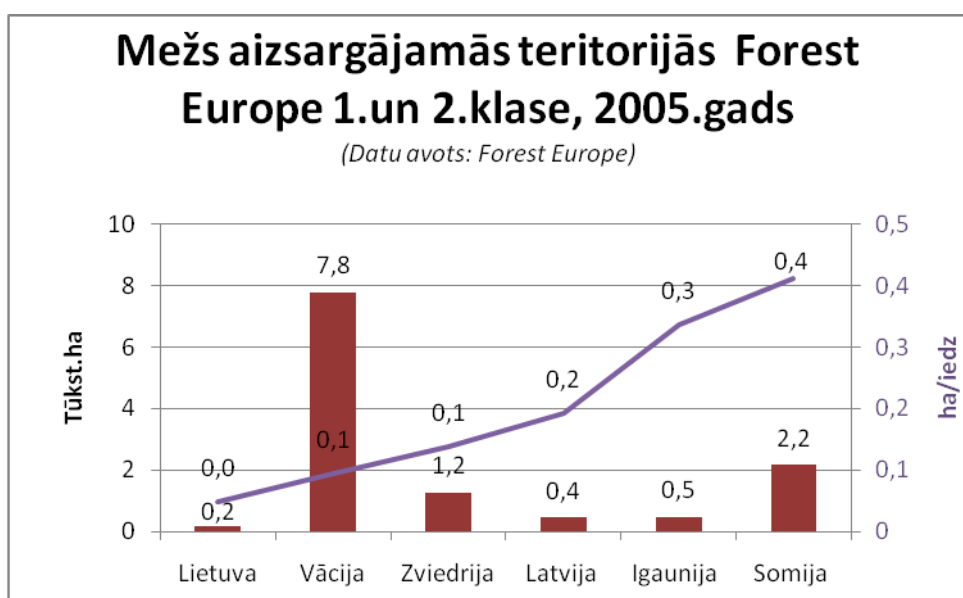
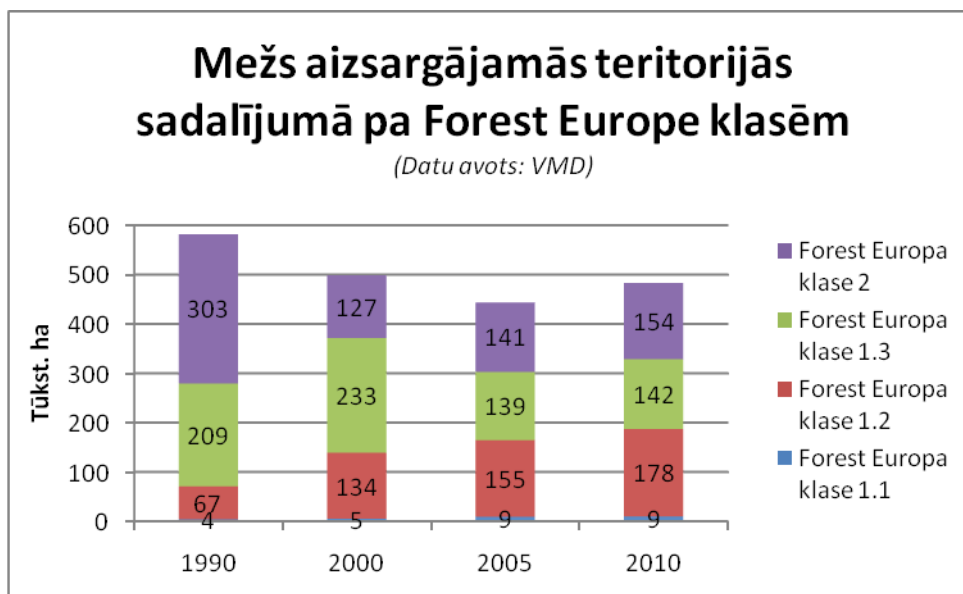

4.6. Platība, kas tiek apsaimniekota meža koku ģenētisko resursu saglabāšanai un izmantošanai (gēnu saglabāšanai *in situ* un *ex situ*), un platība, kas tiek apsaimniekota sēklu ražošanai

	1990.	2000.	2010.
Meža platība, kas tiek apsaimniekota meža koku ģenētisko resursu saglabāšanai <i>in situ</i> , ha	4950	5565	4887
Platība, kas tiek apsaimniekota meža koku ģenētisko resursu saglabāšanai <i>ex situ</i> , ha	238	328	638
Meža platība, kas tiek apsaimniekota sēklu ražošanai, ha	7583	7452	2237

(Datu avots: VMD)

4.7. Meža teritorija, kas tiek aizsargāta, lai saglabātu bioloģisko daudzveidību, ainavu un īpašus dabiskus elementus saskaņā ar *Forest Europa* novērtēšanas vadlīnijām

Samazinājums no 1990. līdz 2000.g. saistīts ar to, ka 2000.gadā tika pieņemts „Meža likums”, ar kuru tika atceltas meža kategorijas, samazinot aprobežotās meža platības (zaļo zonu meža parki, kūrvieta un sanitārās aizsardzības meži).

Samazinājums no 2000. līdz 2005.g. saistīts ar to, ka 2001.gadā tika pieņemti „Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā”, ar kuriem tiek atcelta daļa no īpaši aizsargājamiem meža iecirkņiem (piem., krastu meži, aizsargjoslas gar ceļiem, dzelzceļiem, gāzes un naftas vadiem u.c. infrastruktūras objektiem) vai mainīts to aizsardzības statuss uz aizsargājamām zonām gar ūdeņiem (*Forest Europa* klase 3), gar mitrzemēm (*Forest Europa* klase 3), uz ūdens tilpju/teču aizsargjoslu (*Forest Europa* klase 3), uz mikroliegumu (*Forest Europa* klase 1.2) vai uz buferzonu ap mikroliegumu (*Forest Europa* klase 1.3) un samazinātas šo teritoriju platības.

Klase 1.1. Apsaimniekošanas galvenais mērķis – bioloģiskā daudzveidības saglabāšana bez aktīvas, tiešas cilvēku darbības. Aizsargājamā platībā nedrīkst veikt nekādas darbības, izņemot ierobežotu sabiedrības piekļuvi tai un nedestruktīvu izpēti.

Klase 1.2. Apsaimniekošanas galvenais mērķis – bioloģiskā daudzveidības saglabāšana ar minimālu darbību. Cilvēku darbība ir ierobežota līdz minimumam. Resursu izmantošana vietējo iedzīvotāju un vietējo sabiedrību vajadzību apmierināšanai atļauta tiklīdz, ciktāl tā negatīvi neietekmē apsaimniekošanas mērķus.

Klase 1.3. Apsaimniekošanas galvenais mērķis – bioloģiskā daudzveidības saglabāšana, aktīvi apsaimniekojot. Nedrīkst veikt pasākumus, kas kaitē apsaimniekošanas mērķim un negatīvi ietekmē bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

Klase 2, Apsaimniekošanas galvenais mērķis – ainavu un specifisku dabas elementu aizsardzība. Darbība ir tieši vērsta uz to, lai aizsargātu ainavu daudzveidību, kultūras, estētiskās, garīgās un vēsturiskās un atpūtas vērtības un specifiskus dabas elementus.

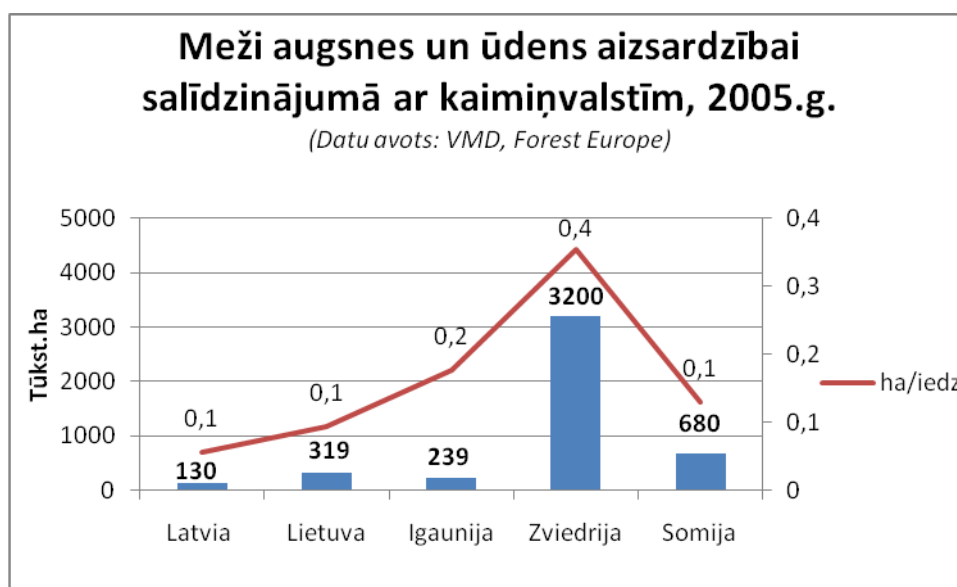
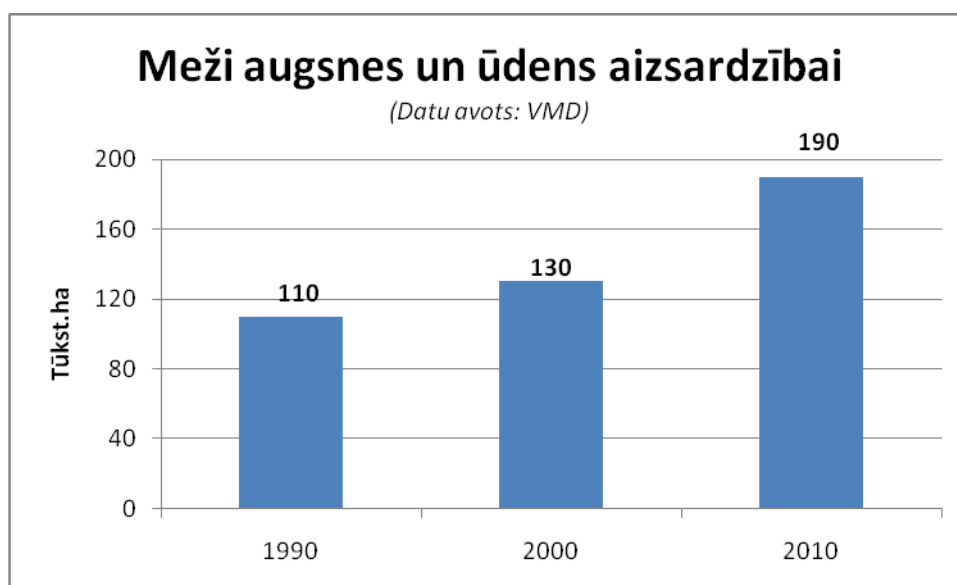
Klase 3, Augsnes ūdens un citu meža ekosistēmas funkciju aizsardzība. Apsaimniekošana ir tieši vērsta uz augsnes un tās īpašību vai ūdens kvalitātes un kvantitātes, vai citu meža ekosistēmu funkciju aizsardzību. Nedrīkst veikt nekādas darbības, kas negatīvi ietekmē augsni vai ūdeni, vai spēju aizsargāt citas ekosistēmas funkcijas.

Aizsargājamā teritorija	Tūkst. ha 2010	Forest Europa klase
Dabas rezervāti kopā	9	
Stingrā režīma zona	3	1,1
Regulējamā režīma zona	6	1,2
Buferzona	0,8	1,3
Nacionālie parki kopā	102	
Dabas rezervātu zona	7	1,1
Dabas liegumu zona	36	1,2
Ainavu aizsardzības zona	31	2
Kultūrvēsturiskā zona	1	2
Neitrālā un dabas parku zonas	27	1,3
Dabas liegumi	99	1,2
Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta dabas lieguma zona	0	1,2
Dabas parki	63	1,3
Aizsargājamo ainavu apvidi	79	2
Aizsargājamie dendroloģiskie stādījumi	1	2
Aizsargājamie ģeoloģiskie un ģeomorfoloģiskie dabas pieminekļi	1	2
Vietējās nozīmes dabas liegumi	0,4	1,2
Vietējās nozīmes dabas parki	0,7	1,3
Baltijas jūras krastu kāpu aizsargjosla	8	3
Baltijas jūras ierobežotās saimnieciskās darbības josla	67	3
Aizsargājamās zonas gar ūdeņiem	8	3
Aizsargājamās zonas gar mitrzemēm	67	3
Aizsargjosla ap pilsētām	26	2
Ūdens tilpju aizsargjosla	38	3
Mikroliegumi	37	1,2

Buferzonas ap mikroliegumiem	34	1,3
Meži pilsētu administratīvajās robežās	15	2
Aizsargājamās dabas teritorijas kopā	568	

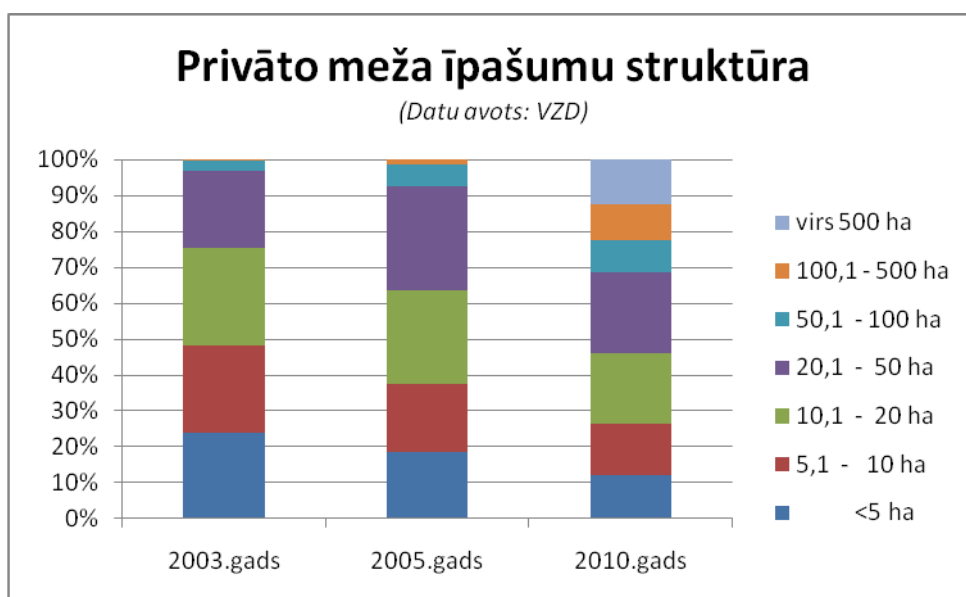
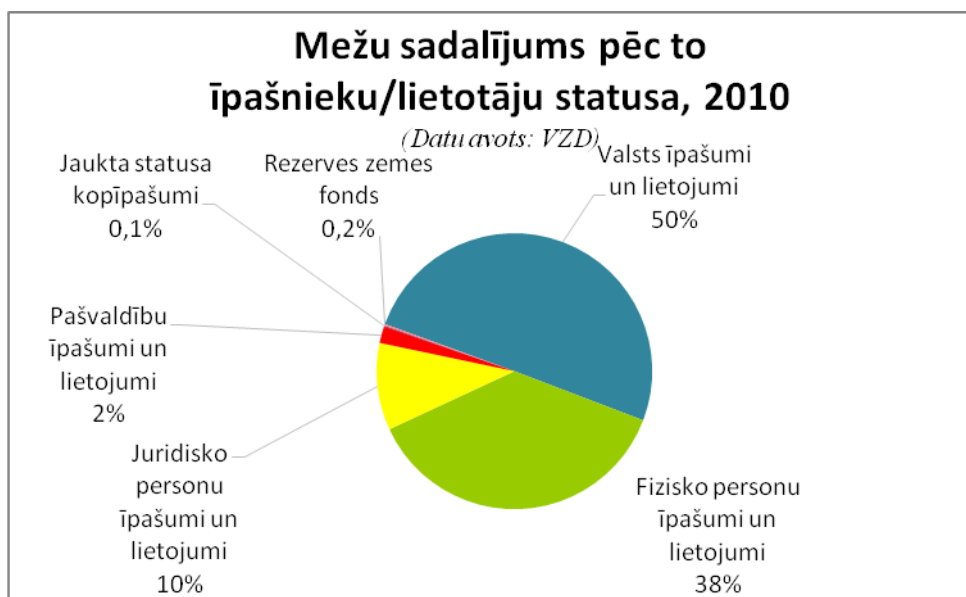
5. kritērijs: Aizsargājošo funkciju uzturēšana un atbilstoša palielināšana meža apsaimniekošanā (it īpaši augsnes un ūdens)

5.1. Meža teritorija, kas izdalīta, lai novērstu augsnes eroziju, pasargātu ūdens resursus vai lai uzturētu citas meža ekosistēmas funkcijas – daļa no *Forest Europa* iedalījuma klases „Aizsargājošās funkcijas”

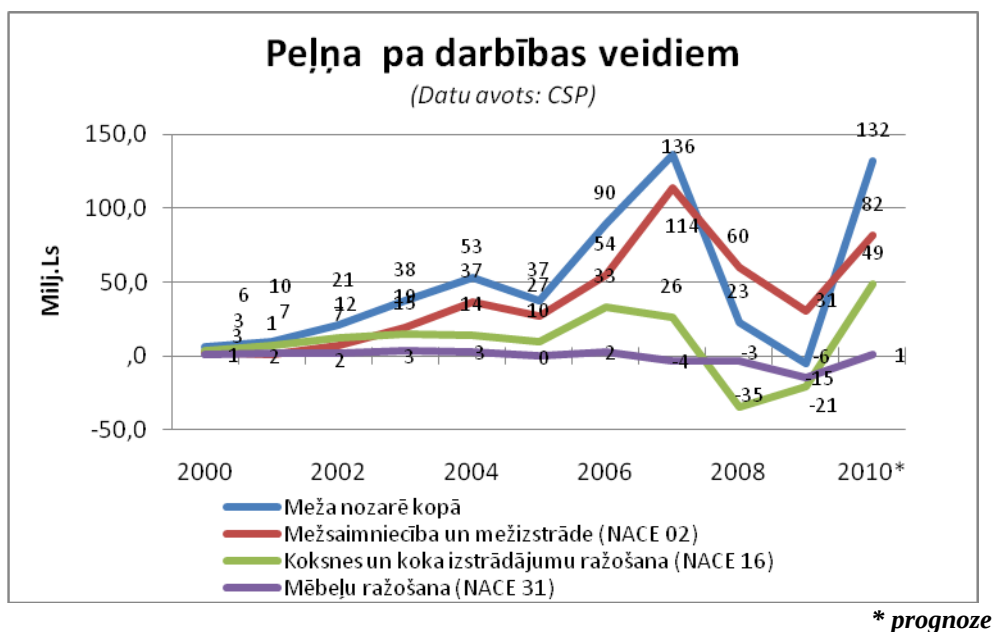
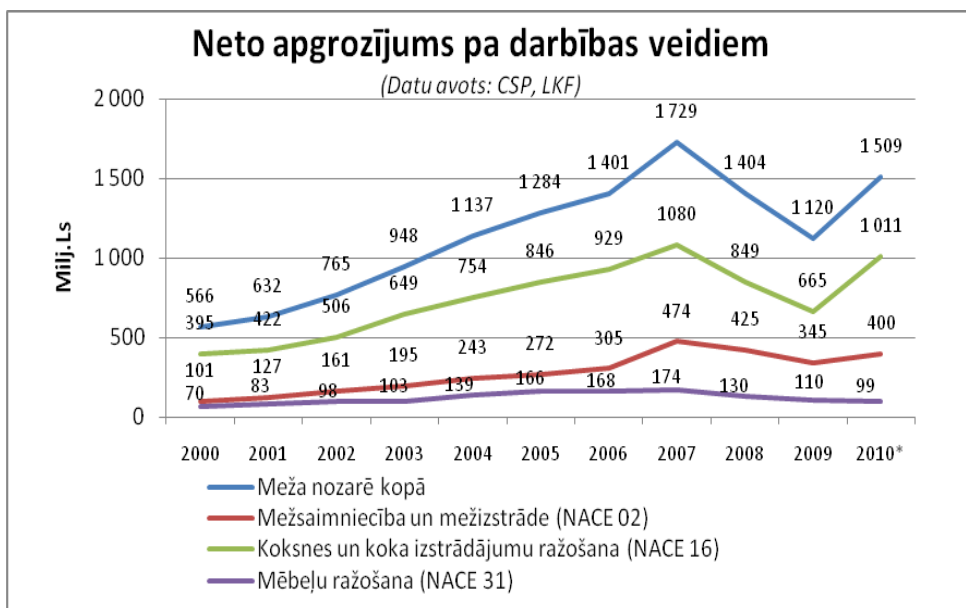

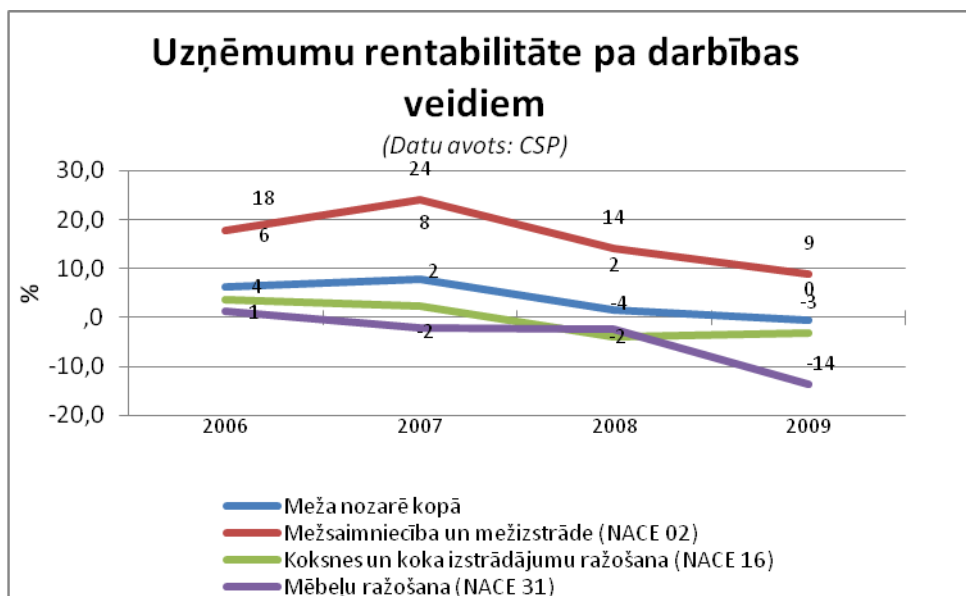
6. kritērijs: Citu sociālekonomisko funkciju un nosacījumu saglabāšana

6.1. Meža īpašumu skaits sadalījumā pa īpašnieku kategorijām un lieluma grupām

6.2. Meža nozares uzņēmumu darbības rādītāji

6.3. Kopējie izdevumi par ilgtermiņa ilgtspējīgiem pakalpojumiem no meža

Natura 2000 maksājumi

Gads	Sabiedriskais finansējums, EUR	Ls	Atbalstu saņēmušo meža īpašnieku skaits	Meža platība, par kuru saņemts atbalsta maksājums, ha
2008.	918 267	645 362	1 136	15 348
2009.	1 172 467	824 014	1 413	19 461
2010.	1 324 503	930 866	1 514	22 075

Maksājumi par saimnieciskās darbības ierobežojumiem privātajos mežos

Gads	Finansējums, Ls
2006.	300 000
2007.	626 109
2008.	1 634 325
2009.	1 339 766
2010.	2 273 996

Datu avots: VIDM valsts budžets

Īpašumu skaits, par kuriem attiecīgajā gadā ir pieņemti lēmumi par atlīdzības apmēru

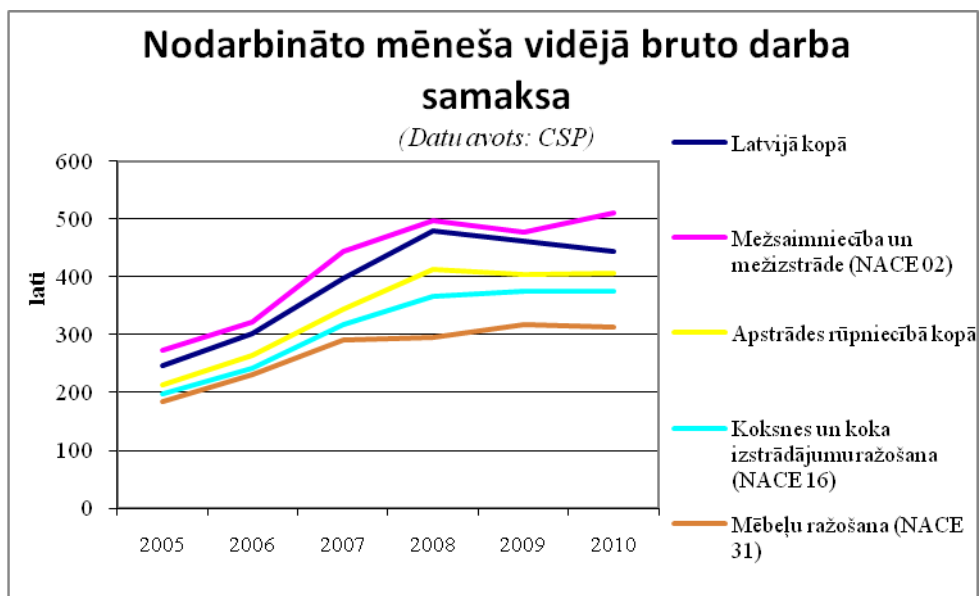
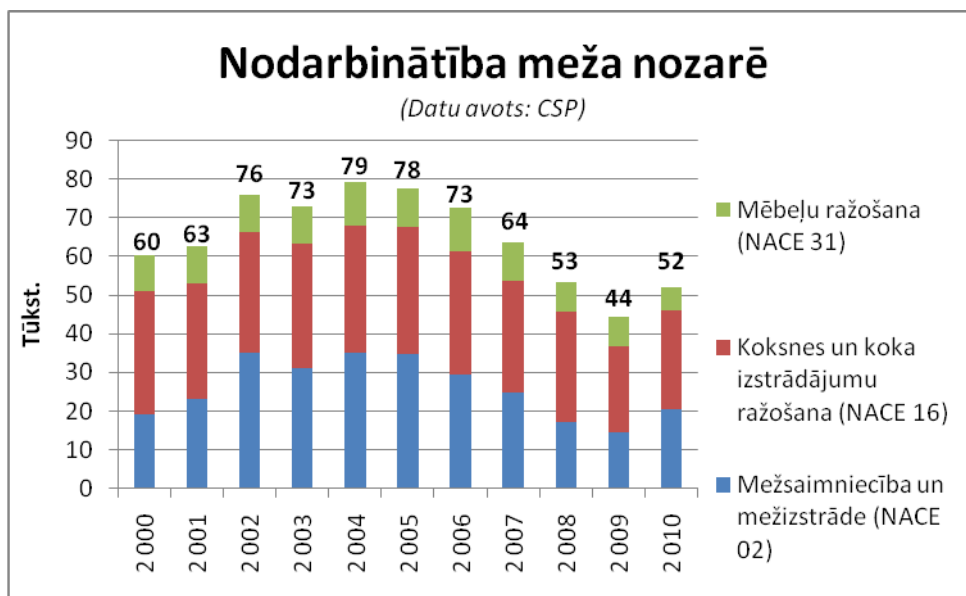
Gads	Īpašumu skaits	Platība, ha
2006.	18	138
2007.	77	700
2008.	134	978
2009.	75	487
2010.	37	274

Datu avots: VIDM valsts budžets

Izdevumi par ilgtermiņa ilgtspējīgiem pakalpojumiem no meža ietver valdības izdevumus, lai nodrošinātu vai lai motivētu citus nodrošināt ilgtermiņa meža pakalpojumus. Tie ietver izdevumus, kas tieši attiecināmi uz mežu, lai palielinātu vai saglabātu vides kapitālu. Tie neietver ar izglītību un zinātnei saistītos izdevumus un esošos izdevumus, lai ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

nodrošinātu pakalpojumus. Meža pakalpojumu kategorijas – ekoloģiskie pakalpojumi (izdevumi dabisko biotopu uzturēšanai), ūdens aizsardzība, augsnes aizsardzība, veselības aizsardzība, biosfēras pakalpojumi (izdevumi aizsargājošo mežu uzturēšanai), bioloģiskās daudzveidības aizsardzība, klimata regulācija, sociālie pakalpojumi, tūrisms, rekreācija, sporta pasākumi, garīgie, kultūras vēstures pakalpojumi.

6.4. Nodarbināto skaits meža nozarē un darba samaksa

6.5. Negadījumu un arodslimību biežums meža nozarē

ZMZino_190811_MNai; Informatīvais ziņojums „Par meža nozares (mežsaimniecības un kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

Nelaimes gadījumos cietušo skaits

Nozare	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Meža nozarē kopā	289	307	326	227	128	152
Mežsaimniecība un mežizstrāde (NACE 02)	53	44	36	22	9	20
Koksnes un tās izstrādājumu ražošana (NACE 16)	206	233	263	185	108	118
Mēbeļu ražošana (NACE 31)	30	30	27	20	11	14

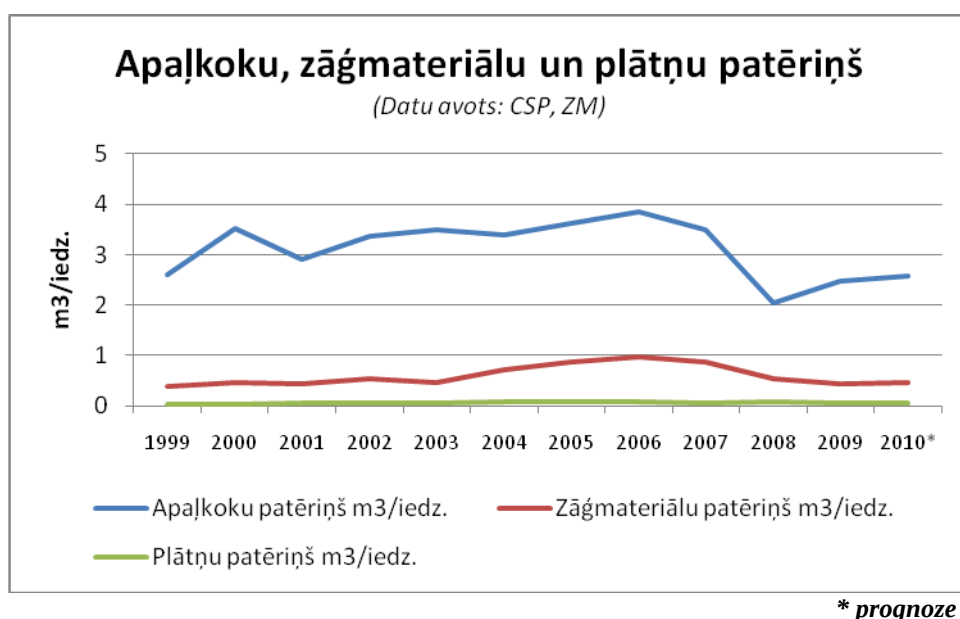
Nelaimes gadījumu skaits ar letālu iznākumu

Nozare	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Meža nozarē kopā	3	14	2	5	5	7
Mežsaimniecība un mežizstrāde (NACE 02)	1	4	1	2	2	6
Koksnes un tās izstrādājumu ražošana (NACE 16)	2	10	1	3	3	1
Mēbeļu ražošana (NACE 31)	0	0	0	0	0	0

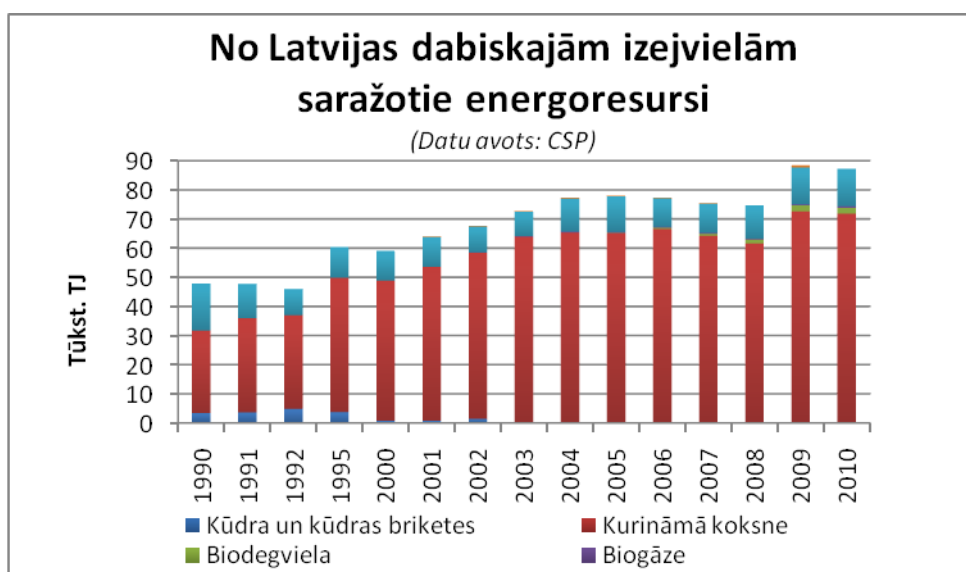
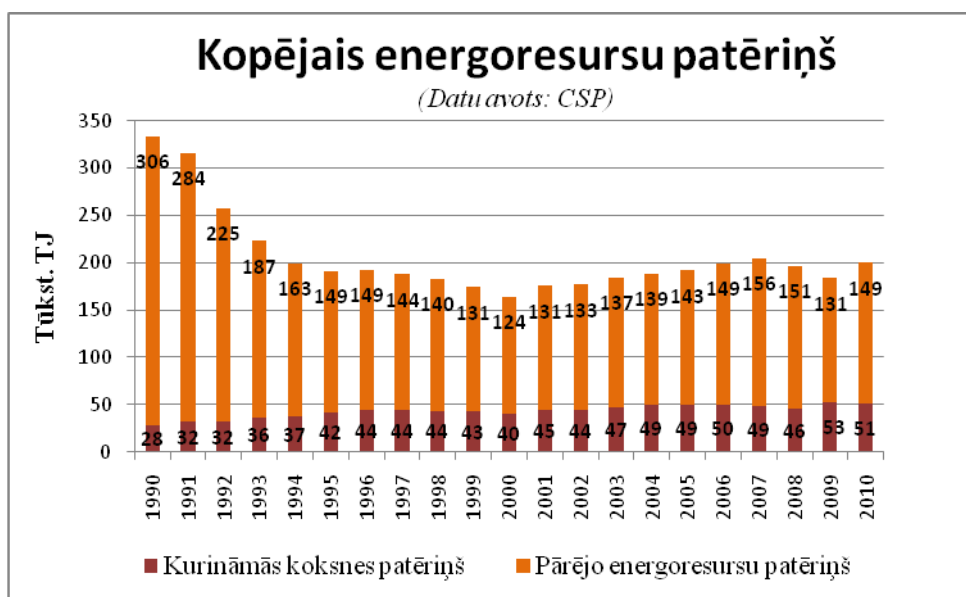
Arodsaslimšanu gadījumu skaits

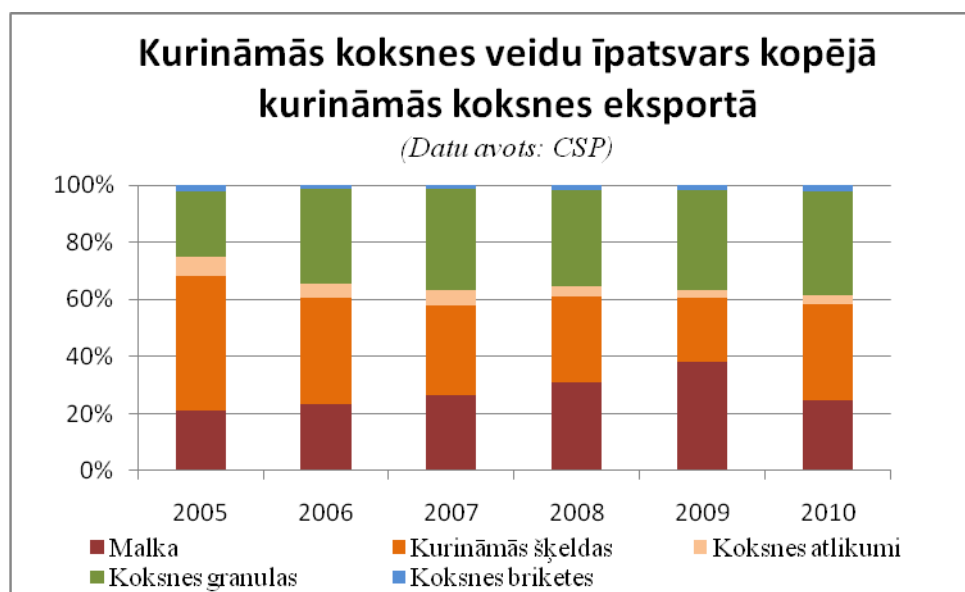
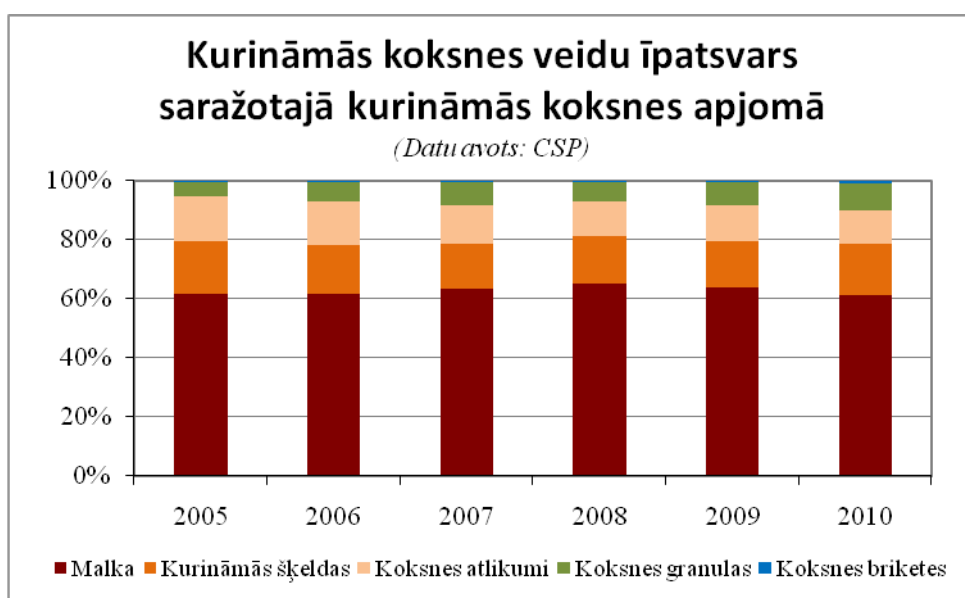
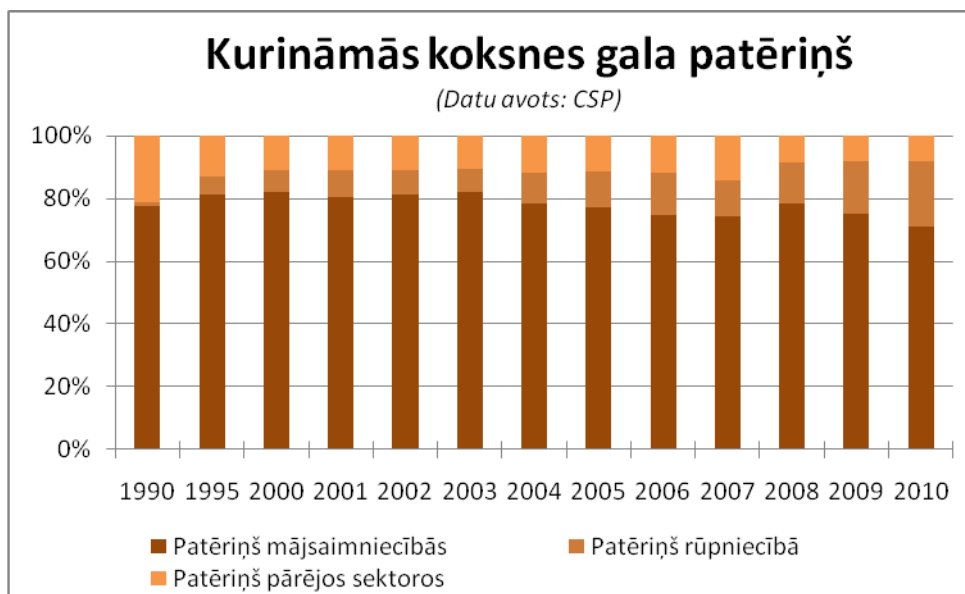
Nozare	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Meža nozarē kopā	54	48	60	87	93	86
Mežsaimniecība un mežizstrāde (NACE 02)	17	16	20	9	11	9
Koksnes un tās izstrādājumu ražošana (NACE 16)	35	30	37	70	73	67
Mēbeļu ražošana (NACE 31)	2	2	3	8	9	10

6.6. Koksnes un koksnes produktu patēriņš uz vienu iedzīvotāju

6.7. No koksnes iegūtās enerģijas īpatsvars kopējā enerģijas patēriņā, kurināmās koksnes veidi

6.8. Meža platība, kuru sabiedrībai ir tiesības apmeklēt rekreācijas mērķiem, kā arī rādītāji par izmantošanas intensitāti

Gads	Apmeklētājiem brīvi pieejamās meža platības		Platības, kur rekreācija ir viens no galvenajiem apsaimniekošanas mērķiem	
	Kopā (1000 ha)	%	Kopā (1000 ha)	%
2010.	3336	99,5	287	8,6
2005.	3280	99,5	265	8,0
2000.	3216	99,2	254	7,9
1990.	3151	99,3	247	7,8

(Datu avots: MSI, VMD)

6.9. Vietu skaits mežā un citās ar kokiem klātās platībās, kas izveidotas kultūras un garīgu vērtību saglabāšanai

Gads	Skaits		
	Kultūras pieminekļi	Meža ainavas	Koki
2005.	2299	9	3513

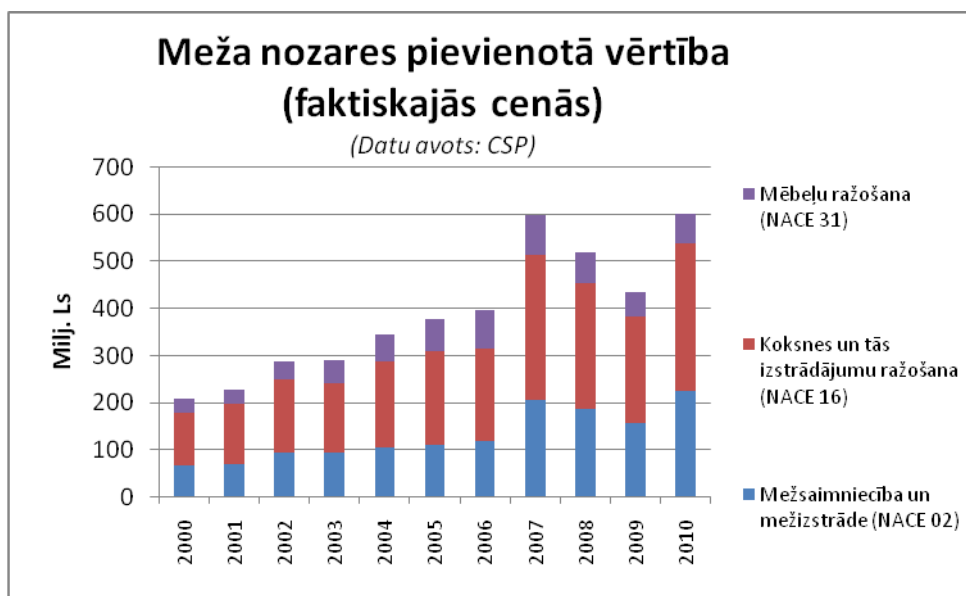
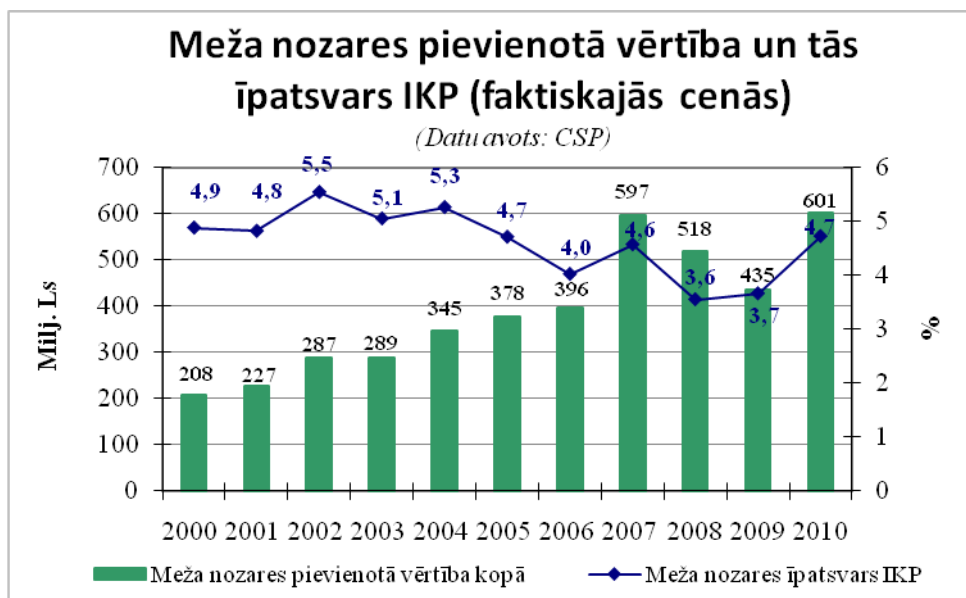
(Datu avots: Kultūras pieminekļu reģistrs)

Gads	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
LVM labiekārtotās sabiedrībai nozīmīgās vietas, t.sk. dabas un kultūrvēsturiskie objekti (skaits)	41	202	324	398	400	400	400	400

(Datu avots: LVM)

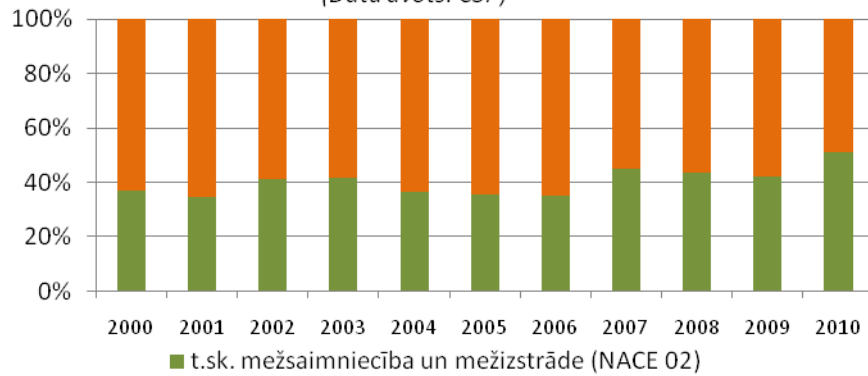
7. kritērijs: Meža resursu racionāla izmantošana

7.1. Meža nozares pievienotā vērtība

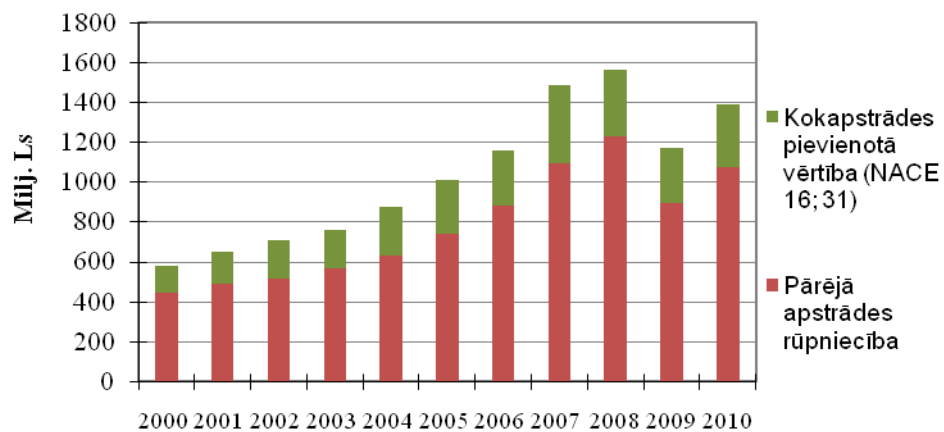
Lauksaimniecības, medniecības un mežsaimniecības pievienotā vērtība (faktiskajās cenās)

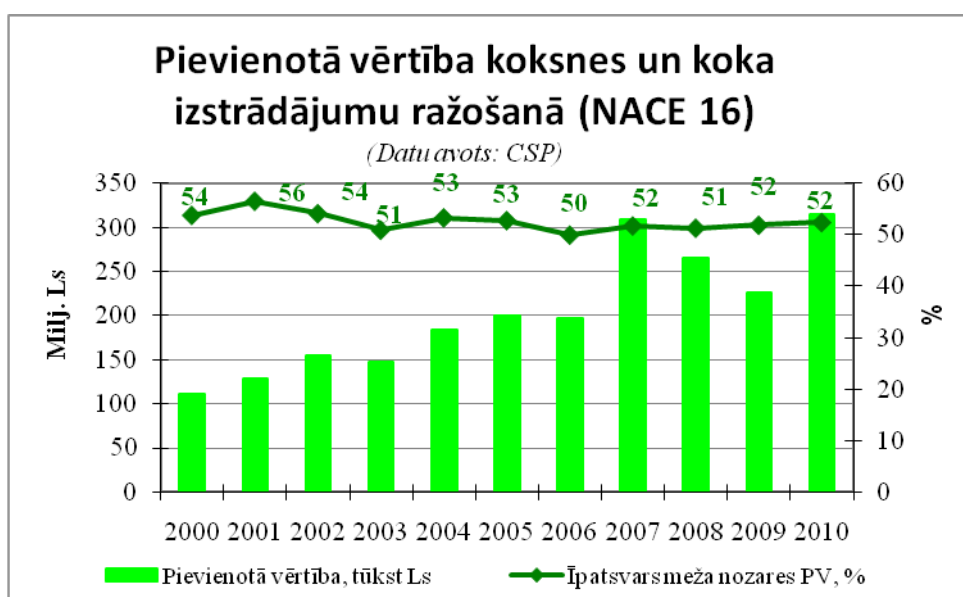
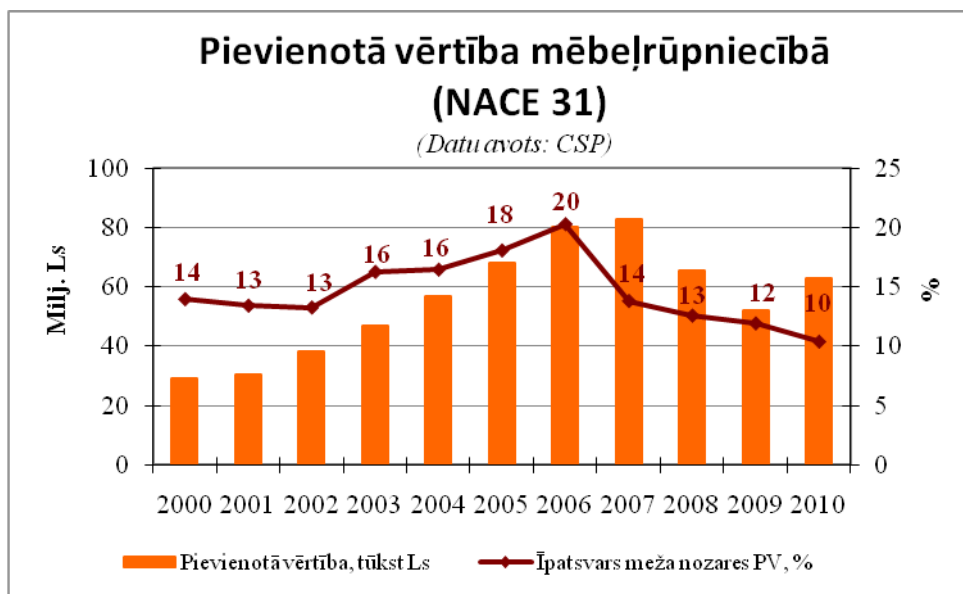
(Datu avots: CSP)

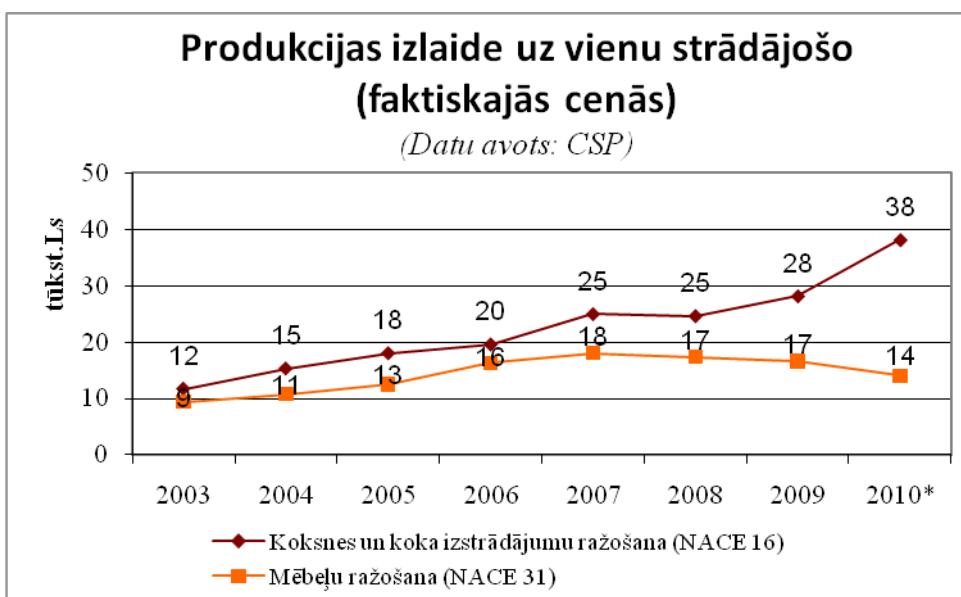
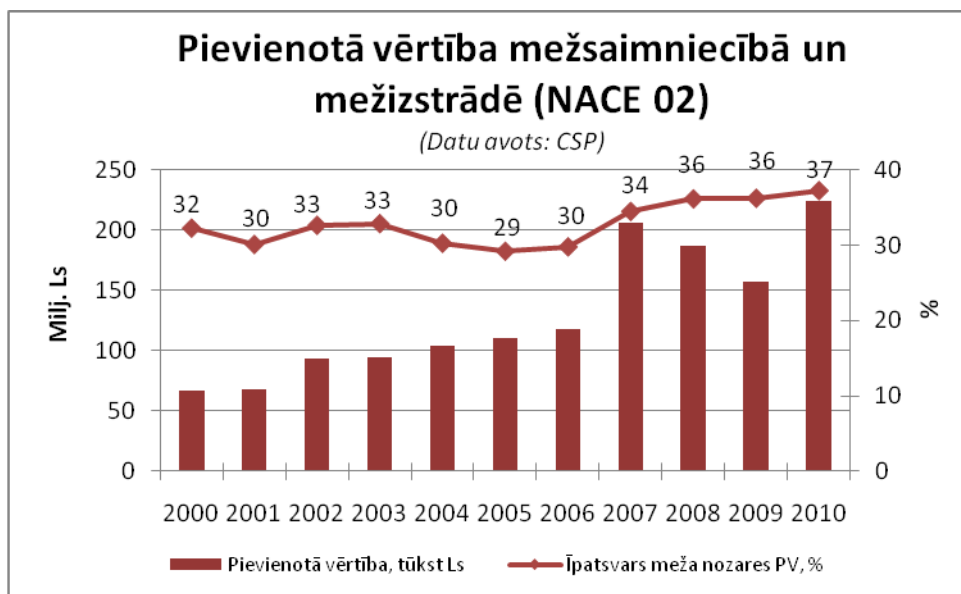

Kokapstrādes pievienotā vērtība apstrādes rūpniecībā (faktiskajās cenās)

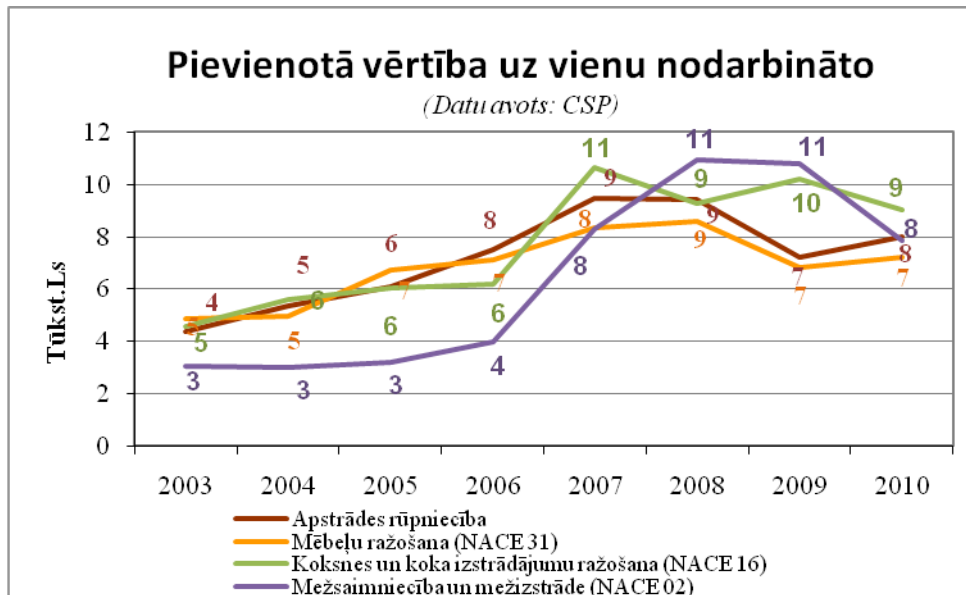
(Datu avots: CSP)

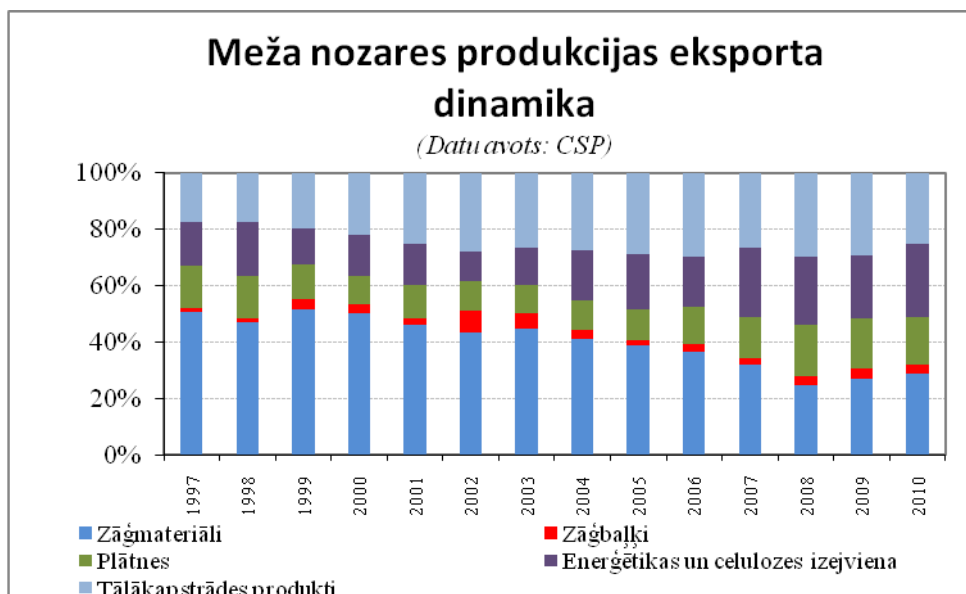

* prognoze

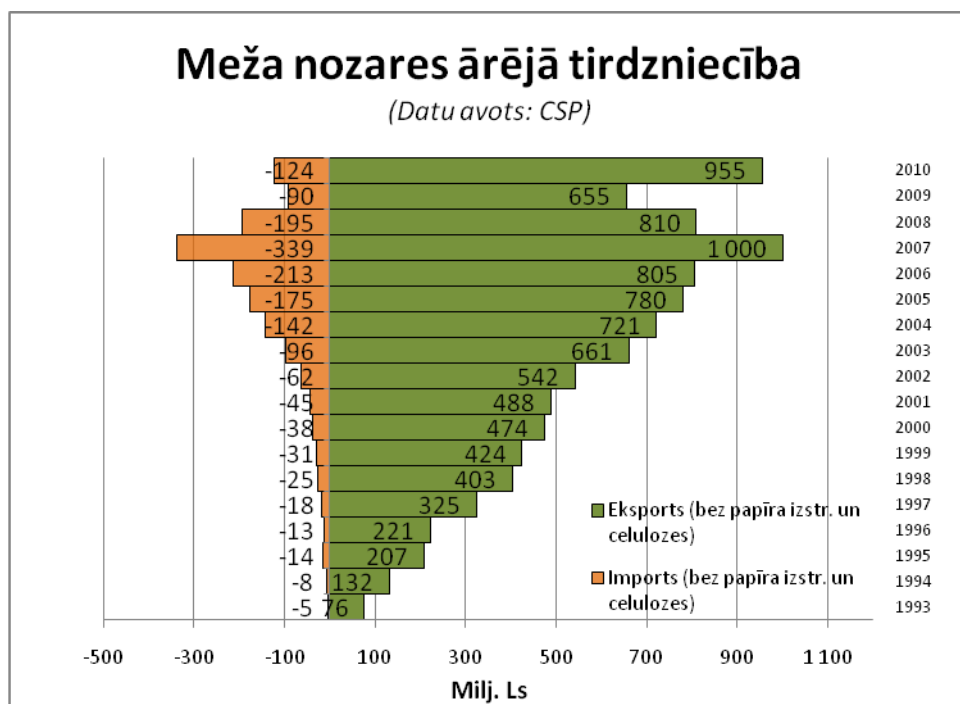

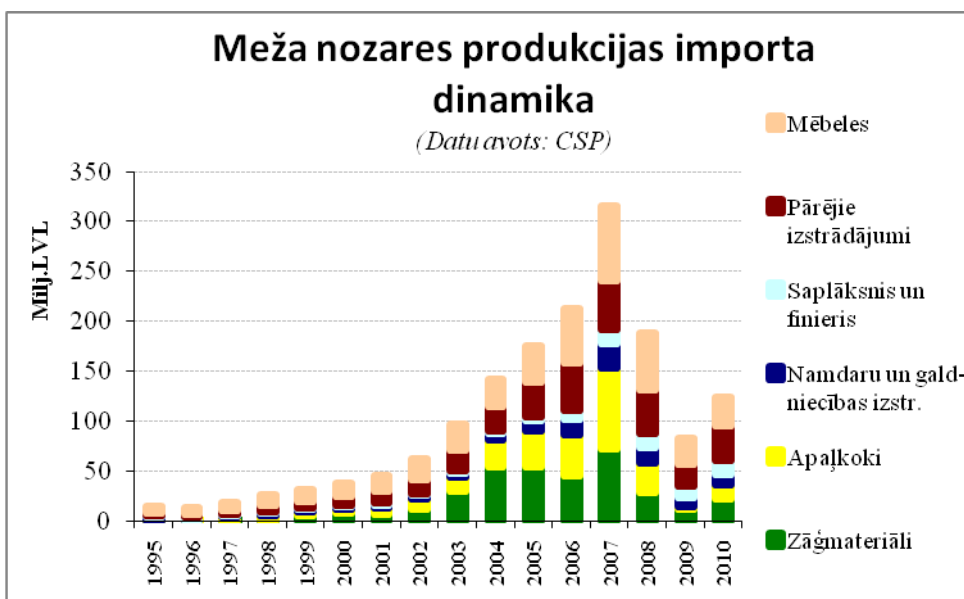
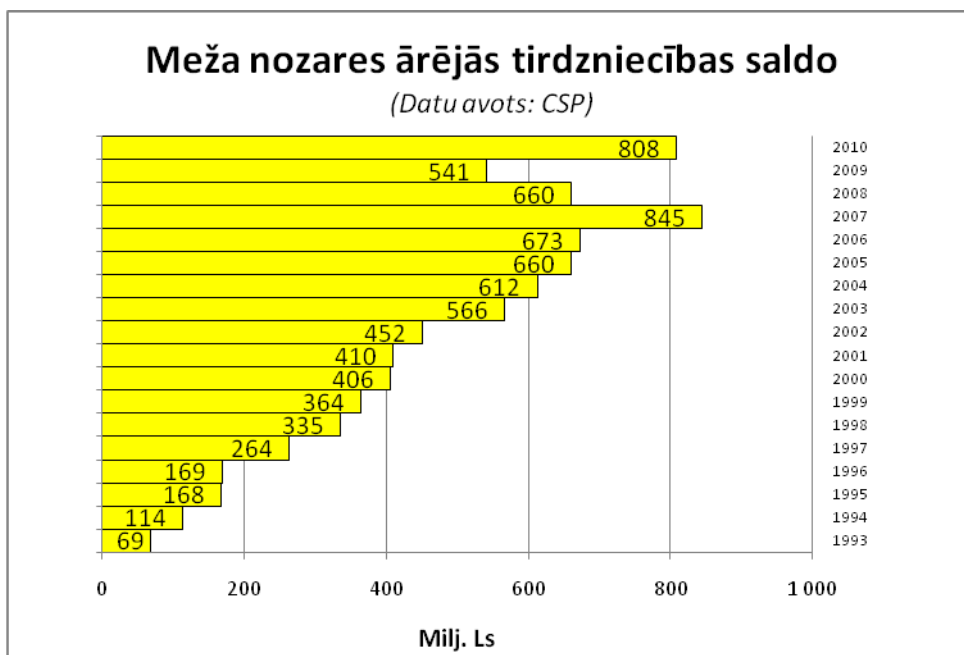
7.2. Koksnes un koksnes produktu imports un eksports

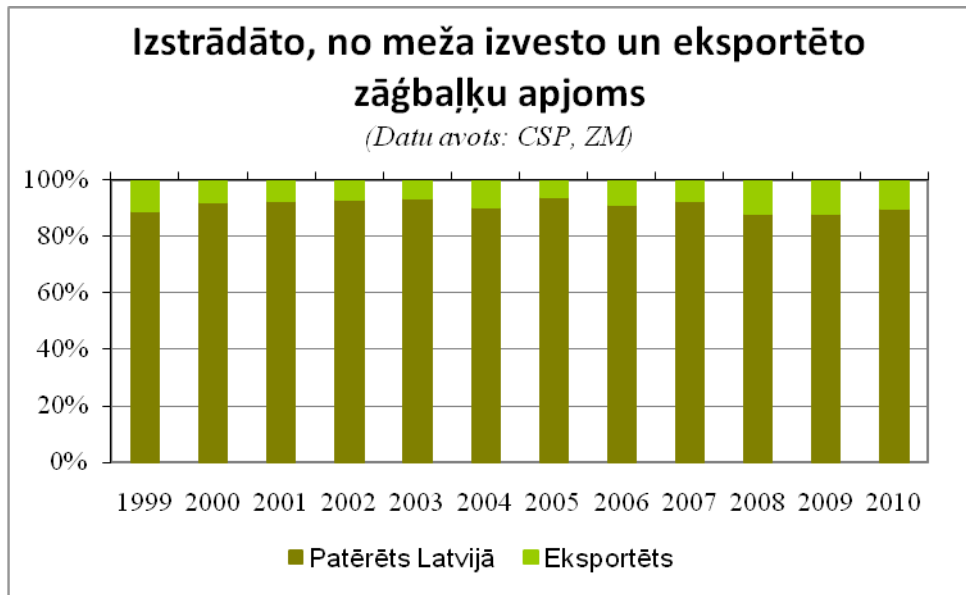

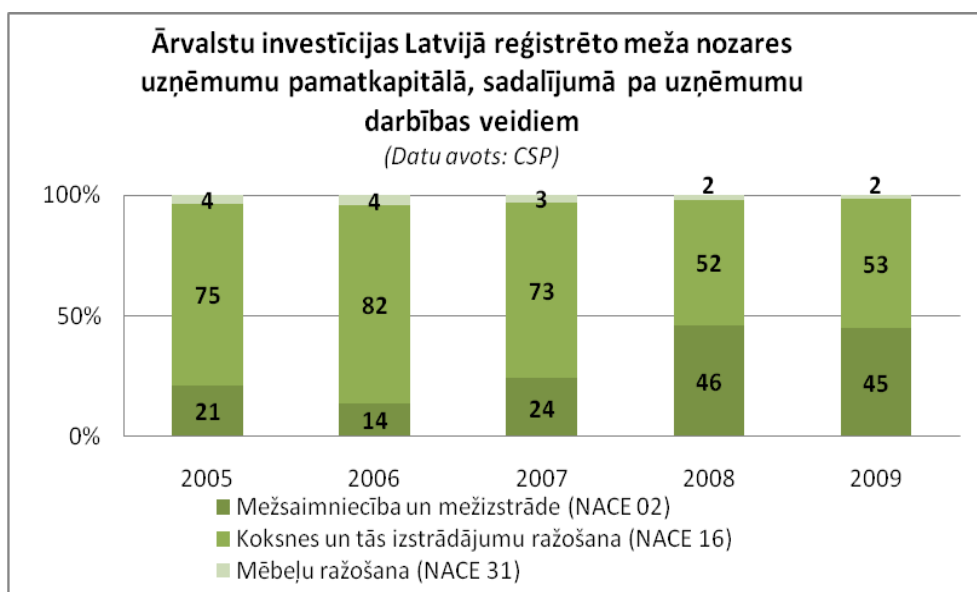
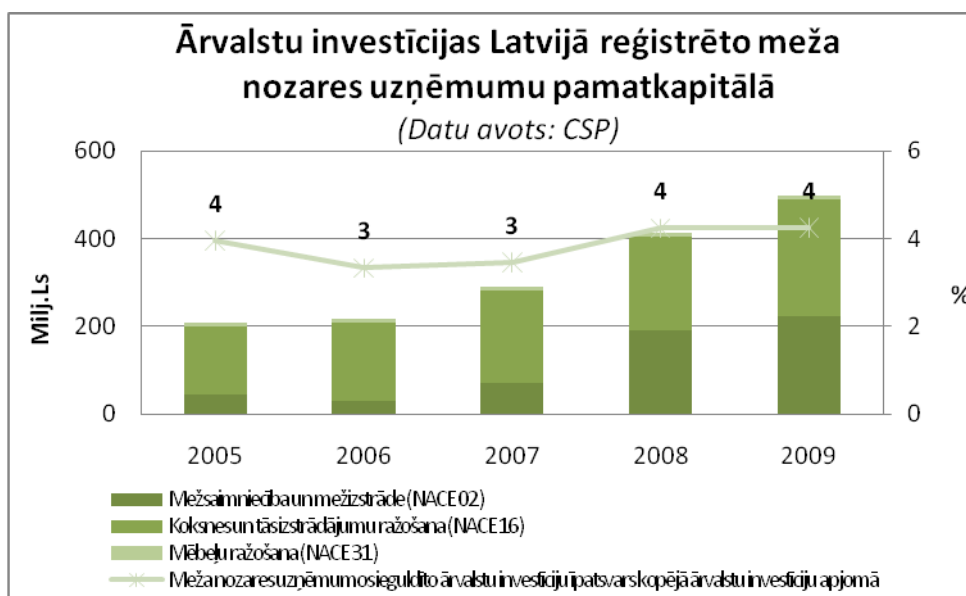
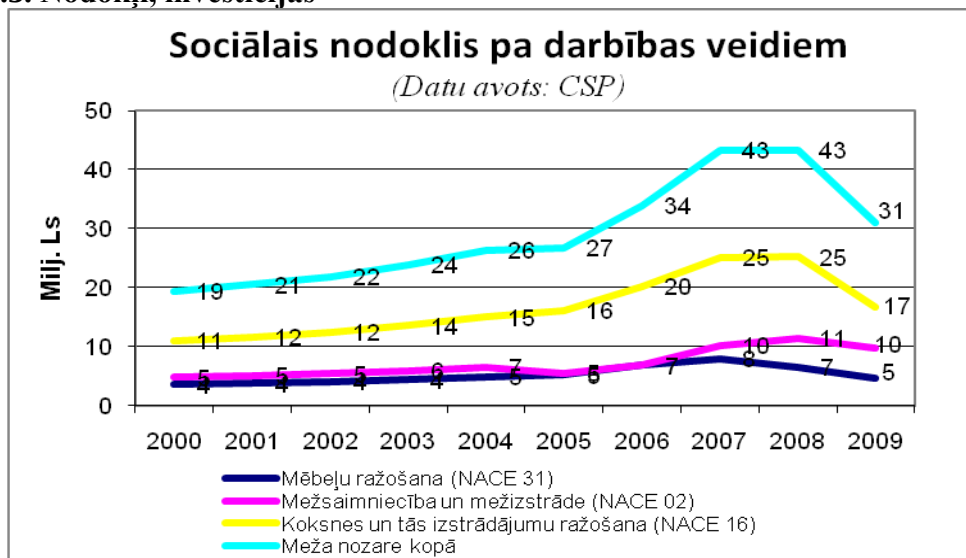
Tālākapstrādes produkti – profilēti zāģmateriāli; gatavā tara; namdaru un galdniecības izstrādājumi; papīrs un kartons, to izstrādājumi; celuloze un pārstrādāta makulatūra; koka mēbeles; koka būvkonstrukcijas.

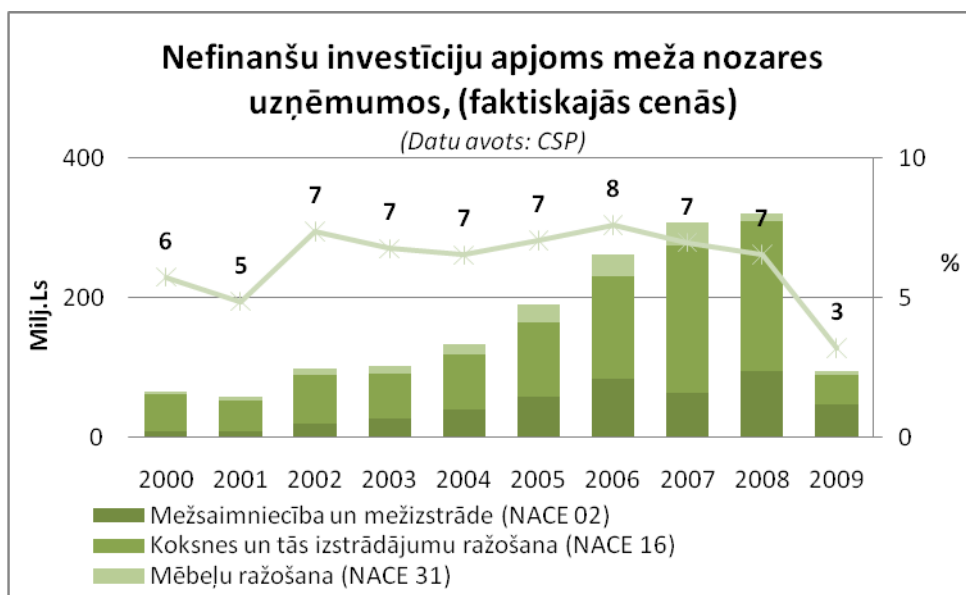

7.3. Nodokļi, investīcijas

Saīsinājumi un apzīmējumi

MSI – Meža statistiskā inventarizācija

VMD – Valsts meža dienests

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

ZM – Zemkopības ministrija

LKF – Latvijas kokrūpniecības federācija

NACE – Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija (NACE 2.red.)

„Silava” – Latvijas valsts mežzinātnes institūts „Silava”.

Forest Europe – Ministru konference par mežu aizsardzību Eiropā

Zemkopības ministrs

J.Dūklavs

2011.08.22. 9:14

1812

L.Strūve

67027410, Līga.Struve@zm.gov.lv

Meža nozares attīstību ietekmējošie faktori 1990.–2010.g.

Kritērijs	Politikas plānošanas dokumenti	Normatīvie dokumenti	Finansiālie instrumenti	Informācija	Citi faktori		Pamatojums (ietekme uz meža nozari)
					Tirgus ietekme	Starptautiskie un starpvalstiskie procesi	
1. Meža resursu saglabāšana un atbilstoša palielināšana un to ieguldījums globālajā oglekļa apritē	Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai (1995)						Nosaka vides aizsardzības politikas mērķus un principus, tostarp dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.
	Latvijas Meža politika (1998)						Nosaka mērķi – meža un meža zemju ilgtspējīga apsaimniekošana, tostarp nodrošinot meža platības nesamazināšanos, meža zemju ražības un vērtības saglabāšanu un paaugstināšanu.
		Likums „Par meža apsaimniekošanu un izmantošanu” (1994), Likums „Par valsts meža izmantošanu” (1995), Meža likums (2000)					Nosaka mērķi regulēt visu Latvijas mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu un izmantošanu.

	Nacionālais vides politikas plāns 2004.–2008.						Nosaka vides aizsardzības politikas mērķus un principus, tostarp dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.
		Zinātniskās darbības likums (2005); MK 31.08.2009. rīkojums Nr.594					Izvirza prioritāros zinātnes virzienus: 1.Enerģija un vide; 2.Vietējo resursu (tostarp meža) ilgtspējīga izmantošana – fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai 2010.–2013.g.
	Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes (2006)						Nosaka mērķi – mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta.
			Lauku attīstības plāns (2004–2006)				Atbalsta lauksaimniecībā neizmantoto zemju apmežošanu.
			Lauku attīstības programma (2007–2013)				Atbalsta lauksaimniecībā neizmantoto zemju apmežošanu un jaunaudžu kopšanu un mazvērtīgo mežaudžu nomaiņu.
	Vides politikas pamatnostādnes 2009.–2015.g.						Nosaka vides aizsardzības politikas mērķus un principus, tostarp dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu.
	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam (2010)						Būt ES līderei dabas kapitāla saglabāšanā, palielināšanā un ilgtspējīgā izmantošanā
2. Meža ekosistēmu veselības un dzīvotspējas saglabāšana	Latvijas Meža politika (1998)						Nosaka mērķi –nodrošināt meža zemju ražības un vērtības saglabāšanu un paaugstināšanu..
	Vides aizsardzības politika Latvijā (1999)						Nosaka vides aizsardzības stratēģiju, tostarp gaisa piesārņojuma ierobežošanu.

		Likums „Par meža apsaimniekošanu un izmantošanu” (1994), Meža likums (2000)					Nosaka pienākumu meža īpašniekam uzraudzīt meža veselības stāvokli un veikt darbības, kas samazina meža bojājumu iespējamību.
		Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likums (2002)					Nosaka ugunsdrošības prasības un pienākumu sadalījumu meža ugunsdzēsības jomā.
		Zinātniskās darbības likums (2005), MK 31.08.2009. rīkojums Nr.594					Izvirza prioritāro zinātnes virzienu – vietējo resursu (tostarp meža) ilgtspējīga izmantošana – fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai 2010.–2013.g.
			Lauku attīstības plāns (2004–2006), Lauku attīstības programma (2007–2013)				Atbalsta mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošanu ugunsgrēku un/vai dabas katastrofu radīto postījumu vietās. Atbalsta mežsaimniecības ugunsdrošības profilaktisko pasākumu ieviešanu.
			Lauku attīstības programma (2007–2013)				Atbalsta meliorācijas sistēmu rekonstrukciju un renovāciju meža zemēs.
3. Meža produktivitātes funkciju saglabāšana un veicināšana (koksnes un nekoksnes)	Latvijas Meža politika (1998)						Nosaka mērķi –nodrošināt meža ilgtspējīgu attīstību un rentabilitāti, dodot maksimāli iespējamo pievienotās vērtības pieaugumu.

		Likums „Par meža apsaimniekošanu un izmantošanu” (1994), Likums „Par valsts meža izmantošanu” (1995), Meža likums (2000)					Nosaka prasības koku ciršanai, meža kopšanai un atjaunošanai, tostarp izmantojamajam reprodūktīvajam materiālam. Nosaka, ka koku ciršanas maksimālo apjomu valsts mežiem apstiprina Ministru kabinets.
		Zinātniskās darbības likums (2005), MK 31.08.2009. rīkojums Nr.594					Izvirza prioritāro zinātnes virzienu – vietējo resursu (tostarp meža) ilgtspējīga izmantošana – fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai 2010.–2013.g.
4. Bioloģiskās daudzveidības uzturēšana, saglabāšana un atbilstoša palielināšana meža ekosistēmās		LR Augstākās padomes lēmums „Par īpaši aizsargājamo dabas objektu teritorijām Latvijas Republikas lauku apvidos” (1992)					Tiek noteiktas īpaši aizsargājamo dabas objektu teritorijas, kuras nedrīkst nodot privatizācijai.
		Likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (1993)					Nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmas pamatprincipus, izveidošanas kārtību un pārvaldību.
		Ministru kabineta noteikumi "Par mežu ieskaitīšanu kategorijās un īpaši aizsargājamo meža iecirkņu izdalīšanu" (1994)					Nosaka meža iedalījumu kategorijās pēc to ekoloģiskās un tautsaimniecības nozīmes (aizsargājamie, saudzējamie un saimnieciskie meži). Nosaka īpaši aizsargājamo meža iecirkņu veidus.

		Likums „Par meža apsaimniekošanu un izmantošanu” (1994), likums „Par valsts meža izmantošanu” (1995)					Noteica meža iedalījumu kategorijās pēc to tautsaimnieciskās un ekoloģiskās nozīmes. Noteica valsts meža ekoloģisko vērtību aizsardzību un izmantošanu.
	Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai (1995)						Nosaka vides aizsardzības politikas mērķus un principus, tostarp esošās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.
	Latvijas Meža politika (1998)						Izvirza mērķi – bioloģiskās daudzveidības saglabāšana esošajā līmenī un nosaka principus mērķa sasniegšanai.
	Vides aizsardzības politika Latvijā (1999)						Nosaka vides aizsardzības stratēģiju, tostarp sugu un biotopu, aizsardzību.
		Meža likums (2000)					Nosaka vispārējās dabas aizsardzības prasības meža apsaimniekošanā.
		Sugu un biotopu aizsardzības likums (2000)					Nodrošina faunas, floras un biotopu saglabāšanu.
		<i>Natura 2000</i> tīkla izveide, Putnu direktīva (79/409/EEC), Biotopu direktīva (92/43/EEC)					Saskaņā ar Putnu un Biotopu direktīvām tiek noteiktas Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas un iekļautas vienotā Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju tīklā.
	Nacionālais vides politikas plāns 2004.–2008.						Nosaka vides aizsardzības politikas mērķus un principus, tostarp esošās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

		Zinātniskās darbības likums (2005), MK 31.08.2009. rīkojums Nr.594					Izvirza prioritāros zinātnes virzienus: 1.Enerģija un vide; 2. Vietējo resursu (tostarp meža) ilgtspējīga izmantošana – fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai 2010.–2013.g.
			Lauku attīstības plāns (2004–2006)				Atbalsta mazvērtīgo mežaudžu vai koku sugu nomaiņu, lai palielinātu bioloģisko daudzveidību un ekoloģisko vērtību.
	Vides politikas pamatnostādnes 2009.–2015.g.						Nosaka vides aizsardzības politikas mērķus un principus, tostarp esošās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.
5. Aizsardzības funkciju uzturēšana un atbilstoša palielināšana meža apsaimniekošanā (it īpaši augsnes un ūdens)		Aizsargjoslu likums (1997)					Nosaka aizsargjoslu veidus, funkcijas, izveidošanas pamatprincipus, kontroles kārtību, saimnieciskās darbības aprobežojumus.
	Latvijas Meža politika (1998)						Nosaka principu – meža apsaimniekošanas pilnveidošanai aizsargāt ūdensteces, ūdenstilpes, augsnes un ainavas.
		Zinātniskās darbības likums (2005), MK 31.08.2009. rīkojums Nr.594					Izvirza prioritāros zinātnes virzienus: 1.Enerģija un vide; 2. vietējo resursu (tostarp mežs) ilgtspējīga izmantošana – fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai 2010.–2013.g.
6. Citu sociālekonomisko funkciju un nosacījumu saglabāšana		LR Augstākās padomes lēmums „Par agrāro reformu Latvijas republikā” (1990)					Veikta agrārā reforma, lai pārkārtotu zemes un īpašuma attiecības tautsaimniecībā. Īstenota zemes reforma.

					Brīvā tirgus atvēršana (1991)		Samazināti tirdzniecības ierobežojumi ar ārvalstīm (līdz iestāšanās brīdim ES).
		Likums „Par muitas nodokli” (1994)					Nacionālā līmenī regulē ārējo tirdzniecību (līdz iestāšanās ES).
	Latvijas Meža politika (1998)						Nosaka mērķi – līdzsvarot sabiedrības un meža īpašnieku intereses meža sociālo vērtību izmantošanā un darba attiecību veidošanā meža nozarē.
						Latvijas iestāšanās Pasaules Tirdzniecības organizācijā – PTO (1999)	Nodrošina uz līdzvērtīgiem nosacījumiem balstītu valsts dalību daudzpusējās tirdzniecības sistēmā. Samazināta eksporta preču tarifu likme (tostarp apaļkokiem).
		Valsts meža dienesta likums (1999)					Nodrošina normatīvo aktu prasību ievērošanas uzraudzību.
		Likums „Par meža apsaimniekošanu un izmantošanu” (1994), likums „Par valsts meža izmantošanu” (1995), Meža likums (2000)					Nosaka mērķi garantēt visiem meža īpašniekiem vienādas tiesības, īpašumtiesību neaizskaramību un saimnieciskās darbības patstāvību, nosakot vienādus pienākumus. Atļauj fiziskām personām uzturēties, brīvi pārvietoties un iegūt nekoksnes vērtības valsts un pašvaldības mežos.
			Meža attīstības fonda izveidošana (2003)				Tiek finansētas meža nozares atbalsta un attīstības programmas, veicināta meža zinātniskā izpēte, meža īpašnieku izglītošana un apmācība.

		Likums „Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos” (2005)					Nosaka nosacījumus, pēc kādiem piešķirama kompensācija par saimnieciskās darbības ierobežojumiem valsts un pašvaldību izveidotajās aizsargājamās teritorijās, un šīs kompensācijas piešķiršanas kārtību
		Zinātniskās darbības likums (2005), MK 31.08.2009. rīkojums Nr.594					Izvirza prioritāro zinātnes virzienus – vietējo resursu (tostarp meža) ilgtspējīga izmantošana – fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai 2010.–2013.g.
			Lauku attīstības plāns (2004–2006)				Atbalsta ieguldījumus mežos, lai uzlabotu to ekonomisko, ekoloģisko vai sociālo vērtību. Atbalsta meža īpašnieku apvienību izveidošanu.
	Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes (2006)						Nosaka mērķi – meža un saistīto nozaru stratēģisko mērķu sasniegšanai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis.
		MK rīkojums „Par koku ciršanas maksimāli pieļaujamo apjomu 2006.–2010.gadā” (2005, grozījumi 2008)					Nodrošināja meža nozares konkurētspēju ekonomiskās krīzes apstākļos.

7. Meža resursu racionāla izmantošana		LR Augstākās padomes lēmums „Par valsts īpašumu un tā konversijas pamatprincipiem” (1991)					Uzņēmumu privatizācija
		Likums „Par valsts meža izmantošanu” (1995)					Valstiski regulētas valsts mežos iegūtās koksnes cenas
	Latvijas Meža politika (1998)						Nosaka mērķi –nodrošināt meža ilgtspējīgu attīstību un rentabilitāti, dodot maksimāli iespējamo pievienotās vērtības pieaugumu.
			Izvedmuita apaļajiem kokmateriāliem (1992–1998)				Tiek veicināta kokmateriālu pārstrāde Latvijā.
			PVN reversā maksāšanas kārtība (2001)				Samazināta ēnu ekonomika darījumos ar kokmateriāliem
						Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā (2004)	Samazināti tirdzniecības ierobežojumi ar citām ES valstīm.
		Zinātniskās darbības likums (2005); MK 31.08.2009.rīkojums Nr.594					Izvirza prioritāro zinātnes virzienus – vietējo resursu (tostarp meža) ilgtspējīga izmantošana – fundamentālo un lietišķo pētījumu finansēšanai 2010.–2013.g.
			Lauku attīstības plāns (2004–2006)				Atbalsta ieguldījumus mežizstrādes, koksnes pirmapstrādes un tirdzniecības uzlabošanā un racionalizācijā.

	Meža un saistīto nozaru attīstības pamatnostādnes (2006)						Nosaka mērķi – meža nozares produkcija ir konkurētspējīga ar augstu pievienoto vērtību un atbilst klienta vajadzībām.
				Komerccarbības konkurētspējas un inovācijas veicināšanas programma 2007.–2013.gadam (2007)			Nodrošina labvēlīgus nosacījumus komercdarbības attīstībai. Nodrošina konkurētspējas un produktivitātes pieaugumu.
				Informatīvais ziņojums „Par Latvijas ārējās tirdzniecības politikas stratēģiskajām vadlīnijām” (2009)			Paredz rīcības virzienus ilgtspējīgai un uz attīstību vērstai Latvijas ārējās tirdzniecības politikas veidošanai ES kopējās tirdzniecības politikā.
				Informatīvais ziņojums „Par ekonomikas atveseļošanas politikas virzieniem vidēja termiņa periodā” (2009.)			Par prioritārajiem segmentiem tiek noteikti konkurētspējīgi uzņēmumi ar augstu izaugsmes un eksporta potenciālu, apstrādes rūpniecības nozares ar nozīmīgu ieguldījumu pievienotās vērtības un eksporta pieaugumā (tostarp korrūpcība).

	Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam (2010)						Mežrūpniecības pārstrukturēšana. Jāveicina mežrūpniecības pārstrukturēšana, orientējoties uz koksnes dziļāku pārstrādi, uz starptautiski konkurētspējīgu gala produktu ar augstu pievienoto vērtību ražošanu.
--	--	--	--	--	--	--	---

Zemkopības ministrs

J.Dūklavs

2011.08.22. 9:43
1428
L.Strūve
67027410, Līga.Struve@zm.gov.lv

4.pielikums
informatīvajam ziņojumam
„Par meža nozares (mežsaimniecības un
kokrūpniecības) attīstības izvērtējumu”

Ziemeļeiropas valstu salīdzinājums (Datu avots: *Forest Europe*, 2011)

Indikators	Mērvienība	Dānija	Igaunija	Somija	Islande	Latvija	Lietuva	Norvēģija	Zviedrija
Meža platības izmaiņas gadā, 1990.–2010.g.	% punkti	0,06	0,00	0,05	0,01	0,13	0,18	0,06	-0,01
Krājas izmaiņas gadā, m ³ /ha 1990.–2010.g.	% punkti	2,37	-0,24	0,57	-0,54	1,91	-0,54	1,6	1,51
Uzkrātā oglekļa izmaiņas dzīvajā biomasā gadā, 1990.–2010.g.	%	3,76	0,90	0,77	6,92	2,02	0,80	2,13	0,33
Meža bojājumu īpatsvars (izņemot uguni), 2010.g.	%	3,5	0,8	0,08	...	0,2	4,8	1,2	12,3
Ciršanas intensitāte, 2005.g.	%	44,57	58,64	71,84	...	71,81	89,33	48,39	93,34
Tīraudžu īpatsvars, 2005.g.	%	35,25	22,44	41,47	87,37	16,83	25,95	36,47	25,39
Dabiskās atjaunošanās īpatsvars, 2010.g.	%	18	93	72	10	81	76	86	62
Introducēto sugu īpatsvars, 2010.g.	%	46,24	0,04	0,15	19,85	0,04	0,18	1,93	1,76
Atmirusī koksne, 2010.g.	%	4,8	14,0	5,5	...	17,7	23,3	6,8	7,9
Meža nozares IKP, 2010.g.	%	0,9	2,8	5,1	0,3	3,3	2,0	0,9	3,2
Nodarbinātība meža nozarē, 2010.g.	%	0,4	1,8	1,3	0,3	2,4	1,4	0,6	1,1
Nelaimes gadījumi (izņemot ar letālu iznākumu), 2010.g.	Skaits /1000 iedz.	6,0	2,7	34,8	...	0,8	...	6,4	6,3
Apaļkoku patēriņš, 2010.g.	m ³ /1 iedz.	3,6	3,3	4,8	1,1	2,1	1,6	2,4	3,4

Zemkopības ministrs

J.Dūklavs

2011.08.22. 9:50
220
L.Strūve
67027410, Līga.Struve@zm.gov.lv